

СТЕНОГРАМА

слухань у Комітеті з питань правової політики та правосуддя на тему:

"Виконання рішень Європейського суду з прав людини:

сучасний стан та перспективи"

12 липня 2017 року

Веде засідання голова підкомітету з питань виконання рішень

Європейського суду з прав людини СИДОРОВИЧ Р.М.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я вдячний всім, хто змогли завітати на наш захід. Я думаю, що, насправді, це не просто цікаво інформативно, це десь до певної міри історичний захід, в тому контексті, що, на мій превеликий жаль, український парламент несправедливо десь обходив увагою таку... таке важливе питання, як виконання рішень Європейського Суду з прав людини. Проблематика виконання рішень Європейського Суду з прав людини буде сьогодні окреслена, і сподіваюся, що ми не лише обговоримо ту проблематику і те коло питань, які є, а також зможемо вийти на певні рішення і певну дорожню карту, який чином ми зможемо покращувати ситуацію. Я абсолютно переконаний, що Україна, яка довела свою європейськість на Майдані, і я би навіть ризикнув сказати, що багато європейських країн можуть брати з України приклад, як наші громадяни вміють відстоювати свої громадянські права. І я так само переконаний, що Україна має серйозний потенціал для того, щоби змінити ту неприємну ситуацію, яка зараз є, і спільними зусиллями уряду, парламенту, наших колег з Ради Європи ми зможемо суттєво покращити ситуацію і стати прикладом так само для інших наших колег з європейських країн.

Відповідно до запропонованого регламенту роботи наших слухань у комітеті на тему: "Виконання рішень Європейського Суду з прав людини: сучасний стан та перспективи" пропонується наступний формат. Питання до обговорення виглядають наступним чином: перше питання – це стан виконання рішень Європейського Суду з прав людини у справах проти

України, вжиті національні заходи щодо їх виконання; друге питання – це здійснення заходів загального характеру для забезпечення своєчасного та повного виконання рішень Європейського Суду з прав людини, внесення змін до законодавства та вдосконалення існуючих механізмів виконання рішень.

Третє: це застосування рішень Європейського суду з прав людини та положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у національній судовій практиці.

Четверте: огляд причин порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та перспективи розроблення пропозицій щодо недопущення порушень у майбутньому.

П'яте: ефективне виконання остаточних рішень національних суддів як одна з гарантій дотримання положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, скорочення строків виконання рішень, підвищення якості роботи виконавців.

І останнє: стан фінансового забезпечення виконання рішень Європейського суду з прав людини у справах проти України.

Зараз до вступного слова я також хочу запросити Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини пана Ліщину Івана Юрійовича. Прошу до слова.

ЛІЩИНА І.Ю. Добрий день. Я хочу уточнити, це вже вступне слова чи...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Це наразі вступне слово.

ЛІЩИНА І.Ю. Добре.

Я дуже вдячний і Раді Європи, і Верховній Раді України за те, що вони приділяють настільки велику увагу питанням виконання рішень Європейського суду з прав людини.

17 липня 1997 року Україна Законом про ратифікацію Конвенції приєдналася до Конвенції про захист прав людини основоположних свобод. В 2006 році було прийнято Закон про виконання рішень та застосування практик Європейського суду з прав людини. Це головний документ, який наразі регулює питання пов'язані з виконанням рішень Європейського суду з прав людини. Рішення, будь-яке рішення, яке заходить до України, проти України, то є два головних елементи виконання цих рішень, я зупинюся на цьому детальніше далі. Але головне, про що я хочу сказати, що у нас є два основних елементи - це і заходи індивідуального характеру, тобто сплата компенсацій, справедливої сатисфакції, інші заходи, спрямовані на поновлення особи в тому стані, який був би, якщо би його права не були порушені; і заходи загального характеру.

Так ось, з точки зору заходів загального характеру, тобто зміни законодавства в першу чергу, участь Верховної Ради в виконанні рішень Європейського суду неможливо переоцінити. Це головний центральний орган, який має опікуватися цим елементом виконання рішень. І тому я дуже радий, що в нас виникла така спеціальна група депутатів, які займаються цілеспрямовано питаннями виконання рішень Європейського суду, і з боку Урядового уповноваженого ми будемо надавати всю можливу допомогу у цьому напрямку. Дуже вдячний.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Іван Юрійович.

Зараз до вступного слова я запрошую начальника відділу Департаменту виконання рішень Європейського суду з прав людини Генерального директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи Пушкара Павла Валентиновича. Прошу.

ПУШКАР П.В. Дякую.

Шановний пане головуючий, шановний пане голово комітету! Я так сподіваюсь, що він тут теж є зараз. Шановні члени комітету! Шановні

учасники слухання! В першу чергу, від імені Секретаріату Ради Європи та, зокрема, Генерального директорату з прав людини та верховенства права, а, зокрема, також директора цього директорату пана Крістоса Джакумопулоса, хочу подякувати вам за організацію цього заходу, цього надзвичайно важливого заходу, та запрошення взяти у ньому участь.

Декілька слів, власне, чому наш департамент бере участь у цьому заході. Департамент з виконання рішень Європейського суду з прав людини Ради Європи, який я представляю, є структурним підрозділом, спеціалізованим підрозділом Ради Європи, Секретаріату Ради Європи, який має своєрідні подвійні повноваження.

По-перше, департамент діє як юридичний радник Комітету міністрів Ради Європи статутного виконавчого органу Ради Європи, що наглядає за виконанням рішень Європейського Суду з прав людини державою.

По-друге, департамент виступає в ролі юридичного радника держав, які бажають отримати допомогу у формулюванні або оцінці заходів, що мають бути вжиті на підставі рішення Європейського суду з прав людини.

Проведення цього заходу в рамках засідання Комітету Верховної Ради з питань правової політики і правосуддя, а також створення підкомітету з питань виконання рішень Європейського Суду з прав людини є однозначно, з нашої точки зору, позитивними кроками, які ще раз підтверджують обґрунтованість намірів України трансформувати правову систему держави відповідно до основних цінностей Ради Європи, демократії, прав людини та верховенства права.

Це засідання є також особливо нагальним, з моєї точки зору, особливо в світлі 20-річчя ратифікації Конвенції з прав людини українським парламентом, річницю якої ми святкуватимемо буквально на наступному тижні.

Важливість ролі парламенту у виконанні рішень Європейського суду з прав людини підкреслюється і останньою Резолюцією Парламентської асамблеї Ради Європи, червня 2017 року, щодо виконання рішень

Європейського суду з прав людини, де, зокрема, говориться про важливість створення парламентських структур моніторингу дотримання Конвенції з прав людини, про необхідність проведення парламентських дебатів з питань виконання рішень Європейського суду з прав людини, про необхідність моніторингу парламентів, урядової діяльності щодо прогресу у виконанні рішень Європейського суду з прав людини.

20 років - це однозначно знакова дата, в якійсь мірі дата повноліття національної системи захисту прав людини і побудованої відповідно до вимог конвенції. Що ж, насправді ми маємо 20 років поспіль у галузі виконання рішень Європейського суду з прав людини та застосування його практики? Можна говорити про величезний загальний прогрес та зрушення у цій галузі, можна говорити про існування спеціального закону, який визнає практику Європейського суду з прав людини джерелом права, та процесуальні кодекси, та закони, які надають можливість судовим органам та іншим суб'єктам правозастосування посилалися на практику Європейського суду з прав людини напряду, обґрунтовувати свої правові позиції правовими позиціями, відображеними в рішеннях Європейського суду. Але є величезні складнощі також з виконанням самих рішень Європейського суду, про які ми будемо говорити під час цих слухань сьогодні.

Я хотів ще раз подякувати комітету, і підкомітету, і особливо пану Руслану Сидоровичу, за організацію цього заходу і можливість обговорити більш детально ті проблеми, які постали в рамках виконання рішень Європейського суду в Україні. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Павло Валентинович.

Зараз ми переходимо безпосередньо до обговорення оголошених мною запитань. Регламент роботи наших парламентських слухань виглядає наступним чином: на доповіді ми відводимо до 15 хвилин, після них буде обговорення до 10 хвилин по кожній доповіді, і час на запитання – 5 хвилин.

По доповідачах у нас будуть доповідати Урядовий уповноважений у справах Європейського Суду з прав людини Ліщина Іван Юрійович, начальник відділу Департаменту виконання рішень Європейського Суду з прав людини Пушкар Павло Валентинович, виконуючий обов'язки секретаря Судової палати у цивільних справах Верховного Суду Гуменюк Василь Іванович. Також від Міністерства фінансів України було оголошено заступника директора Департаменту видатків бюджету органів влади начальник Відділу судової... місцевої влади та зовнішньополітичної діяльності Ткачук Олександр Леонідович, та заступник начальника Відділу претензійно-позовної роботи Юридичного департаменту Іщенко Руслан Анатолійович.

Іван Юрійович, вам слово. Доповісте, який у нас стан виконання, які перспективи, які проблеми, як ви бачите роботу надалі. Прошу.

ЛІЩИНА І.Ю. Дякую.

Відповідно до чинного законодавства, зокрема Положення про Урядовий уповноважений у справах Європейського Суду з прав людини, затвердженого Постановою Кабміну, Урядовий уповноважений є посадовою особою, на яку покладено повноваження щодо забезпечення представництва України в Європейському суді під час розгляду справ про порушення Конвенції, а також інформування Комітету Міністрів Ради Європи про хід виконання рішень Європейського Суду.

Порядок координації виконання Урядовим уповноваженим рішень Європейського Суду регулюється Законом про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду.

На сьогодні Україна займає друге місце за кількістю справ, які перебувають на розгляді у Європейському Суді, а кількість ще нерозглянутих заяв проти України сягає 18700. Це приблизьмо 20,1... 20 відсотків від загальної кількості справ, зареєстрованих Європейським Судом. Окрім цього, станом на червень 2017 року Європейським Судом

ухвалена 1177 справ рішень щодо суті скарг стосовно порушення Україною Конвенції.

Для виконання рішень, як я вже казав, існують дві основні категорії заходів. Це заходи індивідуального характеру, а саме сплата справедливої сатисфакції. Це також передбачений процесуальними кодексами повторний розгляд справи судом або адміністративним органом, виконання рішення Національного суду, проведення повторного ефективного розслідування тоді, коли Європейський суд визнав відсутність ефективного розслідування на національному рівні. Та інші заходи, які можуть бути. Ну, наприклад, у справі "Олександр Волков проти України" Європейський суд прямо зазначив у якості заходів індивідуального характеру - це поновлення Олександра Волкова на посаді судді Верховного Суду.

Заходи загального характеру – це: внесення змін до чинного законодавства та практики; внесення змін до адміністративної практики; забезпечення юридичної експертизи законопроектів; забезпечення професійної підготовки з питань вивчення конвенцій та практик Європейського суду прокурорів, адвокатів, суддів, працівників правоохоронних органів, а також інші заходи.

Урядовий уповноважений виконує функції координації виконання, тобто не безпосередньо, наприклад, звісно, урядовий уповноважений не може змінити законодавство або судову практику, або навіть сплатити гроші. Цим займаються відповідні органи, а урядовий уповноважений надає відповідні консультації, роз'яснення, організацію відповідних заходів, для того щоб прискорювати виконання рішень.

Крім того, урядовий уповноважений кожного кварталу подає подання до Кабінету Міністрів при вжиття заходів загального характеру, необхідних для виконання рішень Європейського суду, що набули статусу остаточного у відповідному кварталі.

Подання включає пропозиції щодо вирішення зазначеної в рішенні суду проблеми та усунення її першопричин, зокрема, аналіз обставин, що

призвели до порушення конвенції, пропозиції щодо внесення змін до законодавства, пропозиції щодо внесення змін до практики, пропозиції для врахування під час підготовки законопроектів.

Одночасно з такими поданнями готується аналітичний огляд для Верховного Суду, який включає, зокрема, більш-менш ті ж самі пропозиції. І готується, і надсилається до Апарату Верховної Ради пропозиція для врахування під час підготовки законопроектів.

Також по кожному рішенню, яке до нас заходить, яке вступило в законну силу, ми готуємо переклад, ми готуємо аналітичну довідку, ми готуємо інформацію для відповідних органів, які мають приймати заходи для виконання цього рішення.

На жаль, часто ми через деякий час довідуємося, що ця інформація десь була загублена. Наприклад, де ті десятки аналітичних довідок, які ми наслали до Генеральної прокуратури, не знаєм ні ми, а ні Генеральна прокуратура, ані хто. От зараз вони почали, на щастя, працювати в цьому напрямку, утворили відповідний відділ, який буде займатися впровадженням практики Європейського суду з прав людини.

Наразі під контролем Комітету міністрів Ради Європи знаходяться 146 справ, які виявляють системну проблему в Україні. І відповідно, Павло мене, напевно, поправить, але дещо більше ніж тисяча справ загалом є на контролі щодо виконання Україною рішень Європейського суду.

Хотілося б відзначити співпрацю з Департаментом виконання рішень Ради Європи, зокрема, у процесі зняття справ з контролю у тих випадках, коли Україна приймає відповідні заходи.

А тепер перейдемо до найбільш серйозних, системних проблем України. Я додам інформацію щодо системних проблем, найбільш серйозних, і також тих, в яких Верховна Рада могла би допомогти негайно, прямо зараз, коли є вже готові законопроекти, які розглядаються Верховною Радою, але і ті, які готуються на розгляд і будуть подані найближчим часом.

Ну, очевидно, що найбільша проблема, яка зараз стоїть перед Україною, - це питання, пов'язані з невиконанням судових рішень. Зокрема, в рішенні Європейського суду, пілотному так званому рішенні, "Юрій Миколайович Іванов проти України", Європейський суд навів дуже ґрунтовний аналіз всіх можливих елементів невиконання всіх видів: невиконання щодо рішень суду, проти державних органів, проти держпідприємств і так далі, - і в якому загалом надав Україні час для того, щоби цю проблему вирішити. Рішення було 2010 року. Звісно, що станом на 2017 рік ця проблема не вирішена, це досі є одна з найбільших проблем в Україні – невиконання судових рішень.

Більше того, скажу, що для суду, напевно, це була така несподіванка, бо коли приймається рішення пілотне, вважається, що країна, відповідно, держава розробляє стратегію на виконання, на виправлення ситуації, готує, затверджує її, представляє у Європейський суд, ну, і вирішує загалом проблему.

Що сталося з Україною: якщо до 2010 року загальна кількість рішень щодо невиконання була десь біля там 100-120 справ, то після 2012 року їх стало там 1000 справ на рік заходити нових. Загалом наразі відповідно до останньої інформації, яка в нас є, на розгляді в Європейському суді знаходиться 12 тисяч справ проти України щодо невиконання судових рішень. До нас було комуніковано 8 тисяч справ, ми їх зараз обробляємо. Зараз ми обробили десь біля чотирьох тисяч, ну, і продовжуємо працювати в цьому напрямку.

В червні 2016 року Комітет міністрів Ради Європи ухвалив рішення, в якому наполегливо закликав Україну запровадити триступеневу стратегію з метою знаходження ефективного довгострокового вирішення проблеми тривалого невиконання рішень національних судів: перший крок – це обрахувати суму заборгованості у зв'язку з невиконанням Україною рішень національних судів; другий крок – запровадити систему виплат за певними умовами або яка містить альтернативні пропозиції для забезпечення

виконання рішень, які все ще залишаються невиконаними; і третій крок, внести необхідні зміни до Державного бюджету для того, щоб відповідні кошти стали доступними для ефективного функціонування зазначеної вище схеми, а також з метою запобігання виникнення ситуації невиконання рішень національних судів, ухвалених проти держави або державних підприємств, розробити необхідні процедури для гарантування належного врахування бюджетних обмежень при ухваленні законів.

Скажу, що, коли ми почали намагатись виконати ці три кроки, ми несподівано зустріли проблему вже на першому кроці, тобто обрахування. Дуже довго і дуже невпевнено державні органи на наші запити надають інформацію щодо загальної кількості справ і сум, які держава винна по рішеннях національних судів.

Наразі ми десь, мені здається, добігаємо кінця інформації, ми майже все розібрали, заборгованості центральних органів влади. Але щодо заборгованості органів місцевої влади і місцевого самоврядування - ми тільки зараз збираємо цю інформацію. Тобто я наразі не можу вам надати загальну суму, скільки держава винна за рішеннями національних судів. І, до речі, ми перші, хто взагалі почав це рахувати. До цього чомусь це нікому не було цікаво.

Тому ми вирішили, що ми будемо намагатися йти таким шляхом, що ми всі три кроки будемо намагатися виконати одночасно. Ну, зрозуміло, настільки, наскільки це можливо. Тому є деякі позитивні зрушення тут. Дуже важко казати про якесь вирішення цієї проблеми, але якісь позитивні зрушення, нам здається, ми спромоглись досягти.

По-перше, як ви знаєте, існує Закон України "Про гарантії держави щодо виконання судових рішень". На жаль, до 2017 року в відповідній бюджетній програмі щодо оцих гарантій була дуже невеличка сума для відшкодувань. І тому Європейський Суд не вважав цю програму у якості ефективного засобу захисту. Але в 2016 році... Ой, я вибачаюсь, в 2017 році було виділено 500 мільйонів гривень на цю програму. І, наскільки мені

відомо, я не хочу казати за моїх колег з казначейства, але, наскільки я знаю з їхніх пояснень, вони в першу чергу намагаються сплатити гроші за рішеннями по невеличких справах, що стосуються соціальних виплат, пенсійних виплат, чорнобильських. Тобто закрити найбільш можливу кількість рішень національних судів, залишаючи, я поясню чому, на майбутнє питання, пов'язані з великими підприємствами, великою заборгованістю по справах там з мільйонами гривень.

В результаті що ми бачимо зараз. Як ми працюємо по таких справах. Коли до нас заходить там очередная тысяча справ, ми починаємо збирати інформацію щодо кожної справи. Ну, давайте відверто. Час від часу заявники просто, ну, надають не повністю правдиву інформацію. Наприклад, по рішенню вже сплачені гроші. Ми це маємо з'ясувати все. І в процесі з'ясування, що і як відбувається, ми збираємо інформацію від боржника, від суду відповідного, від виконавчої служби і від Державного казначейства. І зараз ми вже бачимо, що по тих справах, які ми зараз обробляємо, десь біля 20 відсотків справ вже гроші сплачені за цією програмою. Тобто вона вже почала якось працювати.

Другим таким позитивним кроком було прийняття Законом України "Про Державний бюджет України на 2017 рік" механізму реструктуризації заборгованості за судовими рішеннями, виконання яких гарантовано державою. В зв'язку з цим наразі вже розроблена постанова Кабінету Міністрів щодо видачі фінансових казначейських векселів строком обігу до 7 років з відстроченням платежів за цією заборгованістю на 1 рік та відсотковою ставкою 9,3 відсотка річних на загальну суму 7,5 мільярди гривень.

Тобто як загальний план програма гарантування, вона більш розрахована на співпрацю з окремими громадянами щодо невеличких справ, а велику заборгованість будемо намагатися закрити в ....., наскільки це взагалі, можливо, звісно.

Ну, і ще одна більш-менш, на мій погляд, позитивна новина. 21.06.2017 відбулася нарада стосовно вирішення системної проблеми невиконання рішень національних судів в Україні, яка перебуває під посиленням наглядом Комітету Міністрів Ради Європи під головуванням Першого віце-прем'єр-міністра України, міністра економічного розвитку і торгівлі, за участю міністра юстиції, Урядового уповноваженого, представників секретаріату Кабінету Міністрів, Міністерства юстиції, Міністерства соціальної політики, Пенсійного фонду, Державного казначейства. Було вирішено підтримати пропозицію пана Кубіва - і створити міжвідомчу робочу групу щодо врегулювання питань невиконання рішень національних судів, завданням якого буде облік та переведення аналізу рішень національних судів щодо заборгованості держави, розроблення стратегії стосовно врегулювання питань невиконання рішень національних судів.

Наразі проект Постанови Кабміну вже затверджений і буде виноситися найближчим часом на розгляд Кабінету Міністрів.

Друге... Скільки в мене часу?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Скільки вам ще потрібно, бо інформація є важлива?

ЛІЩИНА І.Ю. Давайте так...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я би хотів, щоб ви все ж таки озвучили. Скільки вам ще потрібно часу?

ЛІЩИНА І.Ю. Та десь ще 15 хвилин. Ну, я вибачаюся. Ну, давайте десять.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ну, давайте, постарайтеся до десяти вкластися. Да, тому що інформація, насправді, важлива.

ЛЩИНА І.Ю. Добре. Другою системною проблемою в Україні є тривалість судового розгляду. Основними проблемами тривалості кримінальних та цивільних впроваджень в переважній більшості є ті, що виникають на стадії судового розгляду, а саме: відкладення значної кількості призначених судових засідань через відсутність судді з огляду на його перебування в нарадчій кімнаті, відсутність прокурора. Це взагалі, для мене щось таке загадкове: відсутність прокурора. Ну, відсутність адвоката - це не загадкове, але неприємне.

Друге питання - це значні інтервали у часі між судовими засіданнями, що призначаються близько місяця і більше. Значна кількість часу, що витрачається на подачу справи між судами різних інстанцій, неможливість утворити колегію суддів. І, на мій погляд, напевно, найбільш проблемне питання – це неодноразове винесення рішень... скасування рішень суду першої інстанції, направлення справи на додатковий розгляд. Цей юридичний пінг-понг, напевно, є найбільш проблемною ситуацією в Україні.

У більшості справ цієї категорії, враховуючи обставини кожної справи, з високою можливістю можна прогнозувати констатацію Європейським судом порушення справ заявників, гарантованих конвенцією.

Ну, і як на практиці відбувається розгляд таких справ: до нас заходить там до десяти справ однією комунікацією, в яких суд вже нам каже, яку суму справедливої сатисфакції він вважає, має сплатити, якщо ми готові піти на мирову угоду.

Якщо... Ну, ми, звісно, аналізуємо кожну справу. Якщо, наприклад, бачимо, затягування судового процесу, наприклад, не відбувалося, заявник просто набрехав, або якщо, наприклад, затягування було пов'язано з діями самого заявника, ми надаємо до Європейського суду наші коментарі. Якщо цих обставин немає, то ми йдемо на мирову угоду на тих умовах, які пропонує суд або пропонуємо суду надати інші, очевидно, нижчі суми, якщо при нашому підрахунку виходить, що загальний строк був все ж таки нижчий

за те, що нам пропонує суд. Ну, і так десятки таких справ на місяць, ми вкладаємо мирові угоди по таких справах.

З метою знаходження ефективних шляхів вирішення цієї проблеми урядовим уповноваженим спільно з проектом Ради Європи "Підтримка впровадження судової реформи в Україні" створено міжвідомчу робочу групу із вирішення судової проблеми надмірної тривалості досудового слідства та судового провадження, яка є ..... великої кількості рішень, винесених Європейським судом з прав людини. Принагідно повідомляємо, що завтра відбудеться вже друге засідання цієї групи, членами якої є, наприклад, народний депутат Георгій Логвинський.

Третя категорія справ, на яку я хотів би звернути вашу увагу, - це справи, пов'язані з... Так, ну щоб не бігти... Так, ну, ... плюс-мінус. Це справи "Салов на Олександр Волков проти України", які стосувалися системної проблеми судової дисципліни, що стосується незабезпечення її належного відділення від інших гілок влади, що, в свою чергу, не гарантує незалежність судів і захист від порушень і свавілля при застосуванні дисциплінарних заходів.

Україна, наскільки мені відомо, є єдиною країною - членом Ради Європи, яка внесла зміни до своєї Конституції задля виконання вимог рішення Європейського Суду з прав людини. Ці зміни до Конституції вони є важливими, але повністю всі проблеми, які були констатовані в "Волкові, Салові" наразі ще не подолано. Проте, незважаючи на це, ми знову... хочеться відзначити щодо активної співпраці з проектом Ради Європи, завдяки якому Урядовий уповноважений координує діяльність відповідних органів влади з метою належного та остаточного виконання цієї групи справ. До речі, аналіз, який був підготовлений в рамках проекту ради Європи Урядовий уповноважений значним чином використав в своєму поданні до Комітету Міністрів Ради Європи, коли доповідав про виконання цього рішення.

Ще одна група справ, дуже проблемна, - це неналежна адміністративна та судова практика, затримання особи та обрання їй запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, а також відсутності в національному законодавстві ефективних превентивних та компенсаційних заходів захисту особи від неправомірного позбавлення свободи. Тут вони називаються "група Харченко проти України", але насправді там дуже багато різних аспектів порушення статті 5 "Право на особисту свободу" в кримінальному процесі.

_____. *(Не чути)*

ЛЩИНА І.Ю. Так, так.

Є проблеми, вирішення яких, скажімо так, більш-менш зрозуміло, як, наприклад, досить нещодавна справа "Чанєв проти України", вона стосується, на мій погляд, навіть не прогалин в законодавстві, скоріше прогалин в практиці судів. Але, для того, щоб закрити це питання, було видано листа в ССУ за поданням урядового уповноваженого, в якому було прокоментовано, саме яким чином національні суди мають застосовувати КПК для того, щоб не порушувати Чанєва.

І зараз є наразі два проекти змін до КПК, які стосуються там вирішення проблеми Чанєва. Є проект, який підготувала, який було внесено через народного депутата. Але, наскільки я розумію, в його підготовці приймала участь Генеральна прокуратура. І є проект, який розроблявся Міністерством юстиції. Обидва проекти отримали відповідні коментарі з боку Комітету міністрів Ради Європи. І зважаючи на ці коментарі, будемо зараз готувати остаточний варіант цих проектів і подавати їх на розгляд до Верховної Ради.

Ми сподіваємось, що після прийняття цих законопроектів проблема Чанєва буде вирішена. Але це не єдина проблема, яка пов'язана з п'ятою статтею. І у мене...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Можете сказати номер законопроекту?

ЛЩИНА І.Ю. Законопроект, слухайте, Генеральна прокуратура вже внесла, а ми свій тільки "добиваємо" з коментарями.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Номер ви не знаєте?

ЛЩИНА І.Ю. Ще ні.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Все, о'кей. Все.

ЛЩИНА І.Ю. Зкомунікуємо.

Проблеми системного характеру по п'ятій статті, наприклад, щодо яких я навіть не знаю, як почати їх вирішувати, якщо чесно, абсолютно, - це, наприклад, питання продовження строків тримання під вартою, в яких суд каже, що підстави, на яких вона була призначена, тримання під вартою не змінилось. Ну, це мене "вбиває" просто на ходу, але, які зміни в який закон треба внести, щоб цього не робили, я цього навіть не уявляю собі, бо закон досить чітко регулює це питання. І це просто вже питання, наскільки суддя готовий працювати і по конкретній справі. Ну, це окрема історія.

Далі. Ще одна системна проблема - це прогалини в регулюванні свободи зібрань, які були констатовані у рішенні "Веренцов проти України". Зараз є два законопроекти про гарантії свободи мирних зібрань (№ 3587 і 3587-1), які зараз розглядаються Верховною Радою. Я розумію, що це питання політично заряджене, але все ж таки, на мій погляд, прийняття закону з цього приводу має вирішити цю проблему.

Не найбільша проблема в Україні, але така, з якою Верховна Рада може прямо зараз допомогти, - це "Веніамін Тимошенко проти України", порушення статті 11 щодо заборони страйків працівників транспортної галузі. Є законопроект № 4639 Кабінету Міністрів, який наразі все

відкладається-відкладається, але він, навіть самі профспілки підтверджують, що цей законопроект вирішить це питання.

І окрема категорія справ - це 3 стаття. Це тортури, це умови тримання в місцях несвободи. Групи справ "Каверзін", "Афанасьєв", "Кабарет", "Невмержицький" - це справи, що стосуються як тортур в поліції, так і умов тримання в СІЗО, умов тримання в інших закладах несвободи. Тут теж багато питань. Сподіваюся, що Верховна Рада... Ну, один із елементів вирішення питань, пов'язаних з статтею 3, - це реформи пенітенціарної системи, тут є елемент і змін в законодавство. Ми співпрацюємо з відповідними департаментами Міністерства юстиції, які відповідають за пенітенціарну систему. Ми приймаємо участь в розробці відповідних стандартів тримання під вартою, і тому сподіваємося, що Верховна Рада вона теж допоможе відповідним чином. Ось дуже коротко, що залишилося.

Щодо сум, які підлягають сплаті. В 2015 році було сплачено 640 мільйонів, в 2016-у – 639, в 2017-у – 625 мільйонів гривень по рішеннях, рішеннях проти України Європейського суду з прав людини.

_____. В 2016-у?

ЛЩИНА І.Ю. В 2016-у – 625 гривень. В 2017-у, я вибачаюсь. Це в 2017-у 625 мільйонів, це виділено коштів. Я вибачаюсь. 639 сплачено. Так.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Так. Перш за все, ну, я дозволю собі першим розпочати обговорення першої доповіді. Ну, перш за все, дякую, звичайно. Це ще раз я відмічу, що перший раз в парламенті звітує урядовий уповноважений, на разі поки що тільки в комітеті. Ну, ми зрештою і буквально нещодавно, лише два місяці назад, як створили профільний підкомітет з питань виконання рішень Європейського суду з прав людини.

Разом з тим, разом з тим, я би хотів відмітити, що, власне, найголовніша функція парламенту - це функція парламентського контролю. І,

на превеликий жаль, український парламент з цією функцією недостатньо якісно справляється. Ну, це є об'єктивні і суб'єктивні причини.

Об'єктивні причини - це десь, можливо, певні відсутні механізми, такі як тимчасові слідчі комісії. Це питання окремої дискусії. Але суб'єктивні - це те, наскільки депутатам цікаво чи не цікаво опікуватись, займатись цією проблематикою. Виходячи з кількості присутніх тут гостей, я розумію, що ця проблема хвилює і наших громадян, і наших партнерів з Європи.

І тут в рамках парламентського контролю, безумовно, що нас хвилюють як заходи індивідуального характеру, які є, які здійснюються, яка їхня подальша перспектива, але головним чином нас все ж таки хвилюють заходи загального характеру, оскільки тут вже вступає наша друга функція як функція законодавця: шляхом прийняття законів, змін до законодавчого регулювання усувати ті проблеми, які існують в Україні з виконанням рішення Європейського суду з прав людини і, таким чином, виконувати рішення загального характеру.

І тут в мене є певне застереження до вашої доповіді. Тому що ви фактично назвали лише сім заходів загального характеру, або сім нехай навіть буде блоків. Але з тої доповіді, яку ви нам надали для огляду, яка, звичайно, що є інформативною, ми не побачили насправді усього переліку заходів загального характеру, які стоять перед Україною.

Я думаю, що це є наше завдання на доопрацювання, тому що ми вже з вами про це говорили. Це є насправді та дорожня карта, яка для нас як для уряду і для парламенту повинна бути для того, щоб ми вирішили ті проблеми, які існують. Оскільки, якщо у нас не буде цього маяка, у нас не буде переліку цих системних заходів, ми не будемо розуміти, що потрібно.

Я хочу сказати як законодавець, як представник парламенту лише щодо одного законопроекту, який стосується відміни заборони на проведення страйків, - це справа "Веніамін Тимошенко проти України". Ми як парламентарі почули, що це є законопроект, який поступив від уряду на виконання системної проблеми в Україні, на виконання рішення

Європейського суду з прав людини. Я, будучи членом Конституційної комісії, членом Ради з питань судової реформи, під час роботи по конституційних змінах і по роботі по процесуальних кодексах фактично не чув, на жаль, комунікації стосовно тих проблем, які є пов'язані з переходом від чотирьох ланкової до трьох ланкової системи, добори, коли ми приймали Закон про судоустрій і статус судів. І тут, я думаю, що ви повинні десь, напевно, не соромитися, а бути більш активними і доносити думку парламенту. Оскільки багато депутатів, я би навіть сказав, більшість депутатів, вони не знають, їм не відомі ті системні проблеми, які у нас є, і відповідно парламент в такий спосіб позбавлений можливості бути помічником для уряду по вирішенню цих питань, а, повірте, що ми можемо і готові бути цим помічником.

Я також буду вам вдячний, якщо ви мені надасте номер цього законопроекту, який стосується умов тримання під вартою. Для того, щоб ми далі могли якісно комунікувати з нашими колегами в парламенті щодо вирішення тих системних проблем, а ми знаємо, що їх є дуже багато.

Два слова я хотів би сказати щодо проблематики виконання рішень, де Україна повинна виплачувати кошти. Для прикладу. Завтра в парламенті, імовірно, будуть розглядатись зміни до бюджету на 2017 рік, де буде проводитись перерозподіл 25 мільярдів гривень у зв'язку з перевиконанням бюджету у 2017 році. Якщо би ми своєчасніше прокомунікували цю проблему, можливо, ми би змогли так само в цих змінах до бюджету передбачити відповідні додаткові витрати, виплати для виконання, для виплат державою Україна. Оскільки в цих змінах, насправді, на ці цілі, на ці задачі, на жаль, не передбачено ні копійки. Тобто це ті речі, які однозначно, що потрібно комунікувати і де ми можемо бути достатньо успішними.

Хто ще бажає виступити? До нас приєднався наш колега з підкомітету Андрій Помазанов, і наша колега з комітету Наталія Новак, і Ігор Алексєєв.
(Загальна дискусія) Так, так.

ЛІЩИНА І.Ю. Дуже коротко. Щодо комунікації з парламентом. Як я вже й казав, ми кожен квартал надаємо відповідну інформацію до Верховної Ради України.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Апарату.

ЛІЩИНА І.Ю. І мені здається, що ніхто ніколи не читав цих наших коментарів.

.....вони нікуди не потрапляють.

ЛІЩИНА І.Ю. Ну, це ж ми не можемо забезпечити працю Апарату? Ну, я розумію. З іншого боку, щоб у нас не було більше такої ..... комунікації, це те, про що, мені здається, я нічого не казав, не встиг. А те, що... розуміючи, наскільки у нас системна проблема із виконанням рішень Європейського суду з прав людини, ми намагалися знайти якісь шляхи подолання її як системи, як питань, пов'язаних, власне, з виконанням рішень. І у спілкуванні з представниками Комітету Ради... Комітету міністрів Ради Європи, а саме, власне, з Павлом Пушкарем і пані Меєр, ми довідались, що у Польщі були дуже схожі проблеми, в 2009 році в них було 900 справ на виконання, у нас - тисяча, а в них... тисяча з чимось, а в них 900. І наразі в цьому році в них 200 справ на виконанні. Тобто вони спромоглися закрити ці питання. Ми намагалися дізнатись, яким чином. І нас запросила агент Польщі при Європейському суді з прав людини приїхати до Польщі і ознайомитись з їхнім досвідом. І ми разом із паном Помазановим поїхали і подивились як вони працюють. Вони утворили спеціальну міжвідомчу робочу групу, в якій всі органи держави, як виконавча гілка, так і представники парламенту, і представники судів, і прокуратура, всі разом збирались і обговорювали питання виконання конкретних рішень Європейського суду з прав людини. При цьому відповідальність за виконання полягала не на агента, ну, в них

це... вона працює в Міністерстві закордонних справ, а на той орган, який відповідальний за відповідну політику. Тобто, якщо це питання, пов'язані з триманням психічнохворих людей, то за це відповідає Міністерство охорони здоров'я, а не Міністерство юстиції, як у нас по факту виходить. Ну, і таким чином. Тобто ми намагаємось це зробити. Ми зараз розробляємо проект постанови Кабміну, це буде перший крок. І потім будуть зміни до законодавства України, спрямовані на утворення такої великої робочої групи, в яку ми дуже і дуже хочемо залучити, до праці в якій представників Верховної Ради, депутатів.

І інший елемент - це те, що в парламенті Польщі існує відповідний комітет, який у нас було наразі створено, щодо виконання рішень, перед яким агент звітує один раз на рік або частіше, якщо комітет її запрошує до себе, і які депутати задають конкретні питання, чим вони можуть допомогти. А якщо, наприклад, вони вбачають якусь затримку в роботі виконавчої гілки влади, вони самі ініціюють відповідні законопроекти для виконання рішень Європейського Суду з прав людини. На мій погляд, це ідеальний варіант для нас теж.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я хочу повідомити для наших колег, які долучилися. Ми щойно якраз закінчили заслуховувати звіт Урядового уповноваженого і перейшли до етапу обговорення заслуханого звіту.

_____ . І якщо прокоментувати статистичні дані, можливо, це трошки допоможе з'ясувати ситуацію, яка склалася з справами, які знаходяться на нагляді в Комітеті Міністрів Ради Європи. Тобто, дійсно, у нас на розгляді в Європейському Суді з прав людини стосовно України перебуває більше 18700 заяв. І якщо говорити про справи, які стосуються невиконання судових рішень, то щомісяця приблизна кількість заяв, яка надходить до Європейського Суду з прав людини стосовно проблеми

невиконання судових рішень, це приблизно 200 заяв, які стосуються тільки цієї проблеми.

Якщо брати загальну кількість справ, які знаходяться в нагляді Комітету Міністрів, це десь приблизно 1200 таких справ... ну 1177, можливо поки ми тут знаходимося, декілька рішень ще було проголошено, і ця кількість змінилася. Але в принципі, якщо дивитися на загальну кількість – 1200, то десь із цієї загальної кількості 1200 справ, які знаходяться на виконанні, приблизно 150-160 справ є так званими прецедентами з точки зору виконання заходів, у тому числі загального характеру. Із них 50 справ знаходяться на так званому посиленому контролі Комітету Міністрів Ради Європи, і з цих 50 справ десь приблизно 41 справа... приблизно, але точно 41 справа – це ті справи, які знаходяться в посиленому нагляді Комітету Міністрів Ради Європи більше ніж 10 років. Тобто загальна або середня тривалість виконання заходів загального характеру по Україні - є статистичні дані з цього приводу, - це приблизно десь 7,5 років. Це не найгірший показник і не найгірша температура по палаті. Але, в принципі, проблема така є, пов'язана в тому числі із тривалістю.

Якщо окреслити, виходячи із цих статистичних даних, окреслити саме заходи загального характеру на підставі рішень Європейського суду з прав людини, то тут можна говорити про два основних стратегічних напрямки, на мою точку зору. По-перше, це врегулювання законодавчих прогалин. Тобто це чітко встановлені законодавчі прогалини в рішенні Європейського Суду. Є така, там, теоретична дискусія стосовно того, що є системною проблемою, що є структурною проблемою з точки зору рішень Європейського Суду з прав людини. Ми не будемо в це заглиблюватися. Але, в принципі, законодавча прогалина, вона може становити і системну проблему, і структурну проблему одночасно, тому що може призводити до великої кількості повторюваних звернень. І якраз от 12 тисяч 500 заяв, які стосуються проблематики невиконання, - це ті заяви, які стосуються і структурної, і системної проблеми одночасно: справи "Іванов" і "Жовнер".

І другий елемент - це елемент, пов'язаний із створенням дієвого національного засобу захисту або сукупності заходів захисту по відношенню до кожного із конкретно взятих прецедентів по цих справах. І, дійсно, я погоджуюсь з Іваном, що є певна кількість справ, по яких був певний прогрес і є певна кількість рішень, по яких ми все ще залишаємося на тому ж рівні виконання, які були на початку. Ну, от якщо говорити про прогаліни, тут можна згадати і справу Веренцова, і "Веніамін Тимошенко", можна сказати, і справу Швидка можна згадати як позитивний приклад, можна говорити про Волкова. Але я хотів би, в першу чергу, зосередитися саме на рішенні у справі "Іванов-Жовнер", і, зокрема, проміжні резолюції Ради Європи, Комітету міністрів Ради Європи. Це вже п'ята проміжна резолюція, яка розглядає питання виконання рішення у справі "Іванов-Жовнер", яке стосується проблеми невиконання національних судових рішень. По-перше, це сама проблематика. Тобто Комітет Міністрів Ради Європи розглядає проблематику невиконання судових рішень як дисфункцію судової системи, яка порушує право осіб на доступ до суду, порушує принцип верховенства права та зневірює осіб щодо функціонування судової системи в цілому.

По-друге, Комітет міністрів у цій проміжній резолюції 2017 року, червня 2017 року, звернув увагу органів української влади на те, що невіршення цієї проблеми на національному рівні з, фактично, з 2004 року, тобто постановлення першого рішення Європейського суду стосовно проблеми невиконання, хоча принципово перше рішення було постановлено вже у 1998 році. Тобто можна говорити про існування цієї проблеми на національному рівні, ідентифікованої Комітетом Міністрів Ради Європи вже на протязі останніх 19 років. Ця проблема створює загрозу належному функціонуванню системи захисту прав людини, передбаченою конвенцією на європейському рівні. З чим це пов'язано? Це пов'язано, в першому чергу, з тим, що Європейський суд з прав людини, отримуючи кожного місяця двісті справ, не може зосередитися на проблемах неповторюваного характеру, немає такого ресурсу, який може розглядати і який може виконувати, ну,

фактично, нагляд за справами, за кожною справою, яка надходить до Європейського суду з прав людини.

І ще один момент - це те, що нарешті в рамках процедури нагляду за виконанням рішень Європейського суду з прав людини (це те, що згадував пан Іван) Комітет Міністрів Ради Європи зрештою зможе отримати інформацію стосовно обсягу і масштабу цієї проблеми як з точки зору бюджетного фінансування – але це тільки одна частина того, що вимагається Комітетом міністрів Ради Європи, – але також і з точки зору вжиття заходів індивідуального характеру по групі цих справ, а також стосовно вирішення проблем системного структурного характеру, пов'язаних із створенням національного засобу захисту по відношенню до невиконання судових рішень проти держави, або сукупності таких засобів захисту. Тобто це та мета виконання пілотного рішення Європейського суду з прав людини, яку переслідує в тому числі Комітет міністрів Ради Європи у процедурі нагляду за виконанням цього рішення.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Хто ще бажає участь взяти в обговоренні доповіді? *(Шум у залі)*

Питання після обговорення. Питання після обговорення.

Прошу вас, але прошу називатися, щоб було потім для протоколу.

_____. *(Не чути)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Прохання натискати мікрофон.

_____. Громадська організація західного регіону "Жіноча громада", місто Львів. З того, що я почула, я можу зробити висновки, і дуже елементарно, просто все можна вирішити.

Так як я вже виступала 24 травня 2017 року з трибуни Верховної Ради, я говорила простий механізм: перше, який, практично корупцію, яка є під

стінами і під куполом Верховної Ради, просто очищення влади, кошти підуть за призначенням, відповідальність до всіх без винятку, в тому числі судової, правоохоронних органів і так далі, і не буде тих численних порушень, які тільки що ви озвучували: неявка прокурорів... Смішні... Смішні, але кричущі порушення Кримінально-процесуального кодексу. Але вони є!

І з такими, ну, можна сказати, неваговими порушеннями звертаються в суд, і буде нагромадження і накопичення таких справ. А люди сидять роками під вартами, і в СІЗО і так далі. Це – життя людини! Порушення конвенції, яку взяла на себе Україна як сторона, ратифікувавши цю конвенцію, і ми повинні виконувати ці зобов'язання. Державна Україна – це ми з вами, і отримується, порушуються наші права, і з нас вже отримують ті кошти за порушення тих державних службовців, які не виконують прямо свої повноваження.

Я коротенько, якщо мене не будуть збивати, я підготувала таке звернення разом з Дацько Олесею, заступником голови комісії: законності в органах державної влади, правоохоронних органів та органів місцевого самоврядування органів ради при Львівській обласній державній адміністрації. І, керуючись нагодою, так як тут є особа, голова Офісу Ради Європи в Україні, хотіла би донести і сказати взагалі всім, щоб почули, хоча всім це відомі факти, але зауважу, що, за даними представника Європейського суду з прав людини, за 2016 рік було подано 18 тисяч 150 заяв від українців, тобто 22,8 процентів усіх поданих скарг до Європейського суду з прав людини. З них 65 процентів становлять невиконання рішень національних судів. За 2016 рік рішенням Європейського суду по правах людини винесено лише 73 негативних ухвали проти України з 18 тисяч 150 заяв.

Приблизно 95 процентів заяв, які надходять, визнаються Європейським судом по правах людини неприйнятними або повертаються заявникам зі стандартною відпискою, що заявники не вичерпали національних засобів захисту.

Велика кількість заявників вважають, що Європейський суд з прав людини, наявні певні лобі від української системи влади, які блокують допуск заяв українців до розгляду їх скарг, зокрема відписки, які отримують за останні роки десятки знайомих, є стандартними, без вникнення у ситуацію. Причому, коли Європейський суд по правах людини дає відписку у відмові щодо невиконання заявником усіх національних засобів захисту, він не вказує, яких саме засобів не було виконано. Таким чином, десятки тисяч людей залишаються сам-на-сам з порушеним правом, фактично, є позбавлені механізму захисту порушених справ. Велика кількість заявників до Європейського суду з прав людини з України вважають, що системні та кричущі порушення прав людини в Україні просто приховуються шляхом повернення заяв без розгляду. І винні у цьому зацікавлені особи, які лобіюють інтереси чиновні ...української влади.

Також системне невиконання Україною рішень Європейського суду з прав людини засвідчує системні проблеми судової влади та виконавчої служби, яке пов'язано передусім з небезпечним... інституційним механізмом реалізації рішень суддів та захисту прав громадян України. Наприклад, у рішенні "Загородній проти України", 2011 рік, суд чітко встановив, що право заявника на вільний вибір захисника було обмежено у спосіб, що є несумісним з вимогами пункту першого та третього статті 6 конвенції.

Не зважаючи на це, рішення, національне законодавство не було приведено до вимог Міжнародного і велика кількість судового процесу надалі була позбавлена права на великий вибір захисника.

У 2016 році за поданням Президента України було внесено зміни до Конституції України, якими було обмежено право усіх українців на вільний вибір захисника і встановлена адвокатська монополія. Хоча, за Конституцією, при внесенні змін до неї чинні права громадян не можуть бути звужені.

Іншим рішенням Європейський суд з прав людини, який засвідчив системність кризи у виконавчій службі. Є рішення

Європейського суду з прав людини "Чуйкіна проти України" 2011 року, в якому неможливість виконання рішень суду була зумовлена реорганізацією органів виконавчої служби без збереження правопорушення.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я перепрошую. Можна у вас уточнити? Це звернення до парламенту чи це до Офісу Ради Європи?

_____. Ці звернення в поєднанні і їх не можна роз'єднати.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ви його хочете передати комусь з нас?

_____. Я вже зареєструвала через Верховну Раду і безпосередньо звернулась до представника, також надала.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ага, так ви вже подали?

_____. Я просто хотіла, щоб почули всі присутні, про що йдеться. Тому, тут ще не багато. Якщо ви не будете мене перебивати, я вклядуся в тих 10 хвилин.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ні-ні, 10 хвилин, це не на кожного, це на всіх.

_____. Ну, тоді, якщо можна, я завершу, ще не багато.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Якщо можна, так, ну, постарайтесь хвилину-півтори вклястися. Ми дуже дякуємо вам.

_____. Ми вже обговорили стільки часу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Якщо можна, так, ну, постарайтесь в хвилину-півтори вкластись. Дуже дякую.

_____. Ну, ми вже проговорили, напевно, дві, дякую. Таким чином, в Україні з 2011 року реалізуються майже всі державні органи та органи місцевого самоврядування, державні служби та інші. Відтак, для більшості українців реалізувати свої права на правовий захист стає просто неможливим, зокрема тому, що ліквідований орган як юридична особа вже не існує, а новостворені не несуть відповідальність за зобов'язанням ліквідованого.

Держава надає, надалі ліквідовує та створює виконавчі служби без збереження правонаступництва. Що породжує інституції, пастки для всіх українців щодо захисту їхніх прав. Іншою групою кричущих порушень держави України є невиконання та неврахування рішень Європейського суду з прав людини в захисті права власності. Зокрема, в рішенні Європейського суду з прав людини "Серявін та інші проти України" (2011 рік) було встановлено, що передача приміщень спільного користування інвесторам, органам влади без згоди співвласників приміщень будинку є порушенням права власності. Незважаючи на встановлений факт, суди України надалі продовжують в судовому порядку узаконювати рішення органів влади щодо передбачення переміщень без згоди співвласників.

У встановленому порядку передбачені нежилі приміщення спільного користування у більшості міст України і надалі збережено право органів влади самостійно розпоряджатися приміщенням без згоди усіх...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я перепрошую, скільки ще?

_____. ... співвласників приміщень будинку. Ну, я ж... Ще чуть-чуть. Ну, я...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ну, скільки? Ну, в нас є просто багато...

_____. Півтори хвилини ще. Півтори хвилини.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ну, давайте, якщо можна, з поваги до інших так само учасників слухань, бо багато людей хочуть виступити. Ну, ви ж...

_____. *(Не чути)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Так. Ми... Ну, основну частину...

_____. Добре. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я прошу, Ігор Сергійович Алексєєв, член комітету просив теж слово. Прошу.

АЛЕКСЄЄВ І.С. Дякую. Доброго дня, колеги! Руслан Михайлович, дякую за запрошення і надзвичайно важливе, і надзвичайно цікаве обговорення, і тему, яку ми сьогодні зібралися. Також хотів повідомити, що у нас Руслан Михайлович як голова новоствореного підкомітету в Комітеті питань правової політики і правосуддя. Я нещодавно мав комунікацію з представниками Ради Європи, Європейського суду з прав людини, вони досить жваво обговорювали створення такого підкомітету. І вони чітко усвідомлюють і розраховують, що створення такого підкомітету може дати новий поштовх в активізації роботи по імплементації практики рішень Європейського суду з прав людини.

Якщо коротко говорити про проблематику, і, звичайно, ні в кого не виникає сумнівів, що Україна, на жаль, знаходиться на перших місцях в такому досить неприємному першості щодо невиконання рішень Європейського суду з прав людини. До цього призвели різні обставини. Зараз

в першу чергу треба говорити не про минуле, а про майбутнє, як українська влада, як всі ми з вами будемо вирішувати цю проблематику, і як ми будемо виводити Україну з цієї ганебної першості лідерства по справах Європейського суду з прав людини. А, насправді, досвід інших країн і є досить успішним, є багато прикладів, коли країни також були в першості, але в разі продуманої мудрої державної політики все можна виправити і все можна врегулювати, принаймні велику часть. Важливе питання щодо політичної волі, і важливе питання щодо бажання цього робити.

Звичайно, ті ідеї, які були запропоновані урядовим уповноваженим, є, ми з ним попередньо комунікували, він в загальних рисах розповідав про ці ідеї. Я вважаю, вони є слухними. Я особисто їх буду підтримувати всіляко, і в українському парламенті, все, що треба буде зробити для активізації цих ідей, і я – союзник в цьому питанні. Можу сказати, що велика кількість питань залежить, і враховуючи, що ми спілкуємося на майданчику саме Комітету Верховної Ради, від вжиття заходів загального характеру. Багато речей залежить від українського парламенту. Я можу назвати не один десяток законів, які зараз знаходяться на розгляді в українському парламенті, які направлені на виконання, вжиття загальних заходів відповідно до рішень Європейського суду з прав людини. І є додаткові напрацювання, зокрема і по довготривалому затриманню. Я думаю, що було б продовження логічне нашої роботи. Звичайно, це вже на наступній сесії, а в вересні місяці будемо просити спікера парламенту, щоб виділив окремий день для розгляду законопроектів, які будуть направлені на виконання рішень Європейського Суду з прав людини.

І насправді, якщо кожен з нас стане таким певним лобістом і прихильником цієї теми, багато хто, насправді, не приділяє великої уваги цьому питанню, на жаль. Але я розумію, що якщо буде більше лобістів цієї проблеми і її вирішення, то український парламент може досить швидко багато речей врегулювати, а в даному випадку, ще раз наголошую, ті ідеї і ті конструкції, які запропоновані Урядовим уповноваженим, вони можуть бути

досить ефективними. А в даному випадку така модель у вигляді створення профільного підкомітету якраз і забезпечує нам оперативність і швидкість розгляду цих питань. Тому я думаю, що багато речей ми можемо спільно вирішити в цьому напрямку.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Ігор Сергійович.

Чи є ще бажані взяти участь у обговоренні, чи переходимо до запитань? Обговорення чи запитання? Так, так, прошу.

ПЕТРОВА Н. Добрий день. Я дуже дякую за запрошення, колеги, на цей захід. Він надзвичайно актуальний. Я працюю в програмі USAID "Нове правосуддя" і наші... власне, наші партнери найвищого рівня....

ГОЛОВУЮЧИЙ. Представтеся. Я знаю, але для протоколу.

ПЕТРОВА Н. Петрова Наталія. Я – заступник керівника цієї програми, і я би сказала, що... ну кілька, кілька думок. Я не буду забирати багато часу.

Перше. У мене самої три виграні справи, коли я практикувала в Європейському Суді. Одна з них стала причиною, підставою для внесення змін до Закону про вибори в Україні, коли справа "Ковач проти України", рекомендації Європейського Суду абсолютно були впроваджені в виборче законодавство. Так що я маю відношення до теми також безпосередньо професійно. Останні там 15 років вже не практикую, але... тепер... Знаєте, один... свого часу я колись була в Британії на програмі і по "Бі Бі Сі" дивилась програму. Був міністр юстиції їхній, сидів перед журналістом і той його питав: "Чому так багато звернень британців до Європейського суду з прав людини?" На що, як справжній англієць, сноб, міністр юстиції відповів: "Те, що дуже багато британців звертається до Європейського суду це не є мінус, це є якраз плюс, це означає, що наше населення достатньо добре

поінформоване про такий важель і про такий механізм, і хай собі ідуть з Богом".

Інша тема – скільки з цих звернень суд бере, задовольняє і визнає порушення. Так от, коли з'явилась перша група справ британських, і були вони програні, є низка цих рішень, британський уряд надав належної ваги цьому питанню. Що вони зробили. Вони прийняли Human Rights protection act. Де, у цьому законі, вони узагальнили всі проблеми, причини, чому були програні справи, дали всім сестрам по кульчикам, роздали це все, і надалі це зупинило потік. Британці далі звертаються. Ну, ми бачим поодинокі рішення проти Британії, де визнається порушення. Тому, я би думала, що це хороша модель. Я впевнена, що Швеція має прекрасну модель так само з їхніми інститутами омбудсмена. Давайте візьмем закордонний досвід як впорати цю проблему. І як на мене, головне, що треба зупинити потік цих звернень. А зупинити потік це насправді прийняти якийсь кардинальний, системний, багаторівневий закон, який би адресував тому, що є сьогодні.

Тепер. Оскільки наша програма працює на завершення судової реформи, наші партнери із судової влади... Зрозуміло, суди не мали повноважень по контролю за рішеннями, за виконання рішень. Недавно зовсім, минулого року, в Законі про судоустрій передбачені ці повноваження. І я думаю, що тепер ми також це питання візьмемо до уваги. Але також чого бракує суддям. Суддям бракує повноважень вписаних в законі, ну, дисциплінувати учасників процесу тут і негайно. Тут і негайно. Ми бачимо...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ви про зловживання процесуальними правами?

ПЕТРОВА Н. Абсолютно.

Тут... От ми бачили з вами фільми, да, де суддя стукає молоточком і там зробив зауваження.... - доба тюрми. Одного, другого, третього на добу помістять в наше СІЗО, повірте мені. Суддя поки складе протокол про

порушення... це неможливо. Тобто сама ... Нам треба... Давайте думати. Ми готові включитися і...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ну, в нових кодексах є цілий блок, що стосується запобіганню.

ПЕТРОВА Н. Але він все одно складний, Руслан Михайлович, він дуже складний. Ви ж розумієте як адвокат, який також практикував, що це абсолютно ні.

Тому... І останнє, лист вищого спеціалізованого суду, я перепрошую. Давайте як юристи подивимося на юридичну силу цього листа. Це добре, що він є – о'кей! Але що це таке? Хто його написав, чиє це рішення? Якщо там є пряме посилання на рішення Європейського суду – це одна тема, а коли наукові консультанти – а саме так і є...

_____. Там так і сказано, з конкретним посиланням на рішення, дуже конкретно вписано, що саме має робити суддя, коли зустрічається із темою.....

ПЕТРОВА Н. А ким воно підписано, пан Іван?

_____. А ким він підписаний? Я...

ПЕТРОВА Н. Ви ж розумієте, що листи, листи Вищого суду не є актами...

_____. Ні, дивіться, ми коли аналізували, коли я доповідав Комітету міністрів Ради Європи, ми проаналізували практику з реєстру, і ми знайшли цілу купу рішень, в яких судді прямо посилались на цей лист і приймали досить зважені рішення. Тобто цей лист, я не можу сказати, що він

вирішив проблему. Звісно, не вирішив. Для того, щоб вирішив, треба законопроект, який ми готуємо. Але він дещо змягчив ситуацію.

ПЕТРОВА Н. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Коротко по цьому питанню хочу зауважити, що відповідно до пропонованих процесуальних змін не буде вже надалі листів верховних судів, рішень пленуму, де буде роз'яснюватися порядок застосування, тобто суд верховний тлумачитиме право виключно шляхом прийняття судових рішень. Це, я так розумію...

Давайте ще одну, і далі переходимо до запитань, тому що...

_____. Дякую.

Я дуже конкретно. Віталій .....

ГОЛОВУЮЧИЙ. А! Я перепрошую! Я попрошу вас недовго, бо...

_____. ...Національна академія прокуратури. Дуже радий, що сьогодні ми дійсно обговорюємо цю тему. Дуже радий бачити колег, з якими колись працював і продовжую працювати по цьому напрямку.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да, і нагадую, що ми, власне, обговорюємо наразі звіт урядового уповноваженого. Тобто якщо стосовно звіту, у нас потім резонуюче обговорення всього буде дещо пізніше. Тобто це виключно зараз ми обговорюємо звіт.

_____. Знімаю. Знімаю свої слова.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Потім надам обов'язково. Це стосовно звіту, так?

_____ . Харьков, правозащитная газета "Современность и объективная мысль".

Значит, здесь прозвучали слова, что парламент может быть помощником для уряда. Я с этим не согласна, и это, собственно говоря, противоречит Конституции. Потому что Кабинет Министров и парламент – это две ветви власти, они могут быть помощником друг другу. Кабинет Министров должен исполнять решения и пусть он исполняет их. А Кабинет Министров у нас принял такую позицию: ручного управления государством, и парламент действительно стал ему только помощником.

Значит, Кабинет Министров принял ряд мер для того, чтобы сузить поток обращений граждан в Европейский суд. Например, Кабинет Министров предоставил в парламент изменение Закона о судебном сборе. И теперь сужены права граждан вообще на обращение в суд. Соответственно, уменьшилось количество обращений в суд, ну, естественно, следствием будет...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Збільшилось.

_____ . ...и уменьшилось. Уменьшилось. Значит, зайдите в окружной суд административный города Киева, и зайдите в Окружные другие суды, и вы увидите, что там граждан нет вообще. Исков нет административных.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Минулого тижня ми прийняли доповідь голови Державної судової адміністрації, відповідно до якого кількість звернень громадян за... кількість справ у судах в 17-му році зросла порівняно з 2016 року.

_____ . Значит, я вам хочу сказать, что в 2006 году, когда были введены административные суды, оплата за подачку иска была 3.40.

Дальше, оплата за подачу исков в 2011 году стала 39 гривен. Через год она стала 73 гривны, и в прошлом году, в 15-м году, с 73 гривен там 80 копеек она возросла до уровня подачи исков в гражданский суд. Сейчас 640 гривен, с 340 до 640 гривен, это можете посчитать, во сколько раз увеличился судебный сбор за подачу административного иска. И вы там граждан не увидите, просто не увидите. Значит, сужение прав граждан это не метод для того, чтобы уменьшить количество обращений в Европейский суд.

Еще можно привести такие примеры, что мы получаем из Европейского суда вот эти отписки, в том числе мы получали и за подписью Пушкаря, где написано просто, что заява неприйнятна, більше вы к нам не обращайтесь, через год мы ваше досьє уничтожим. Согласно регламента отказ в принятии должен быть мотивирован. Никакого решения ни... один из наших вот знакомых, в том числе я обращалась в связи с сужением права на суд, мы не получили ни одного решения. Значит, нам не присылаются решения, нам присылаются только штампованные отписки и дела украинцев в Европейском суде вообще не рассматривается и не принимается. Правильно сказала вот Света Маркин, 95 процентов вообще наших жалоб в Европейском суде не рассматриваются.

Хотела сказать еще следующее. А где у нас Уполномоченный по правам человека? Почему он не занимается вопросами обращения граждан в Европейский суд? Разве не это прямая обязанность контролировать сужение прав граждан?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Тому що це не його обов'язки... Ні! Ні. Ні, це не є його функція.

Дивіться. Я дуже дякую вам за висловлену позицію, вона дещо виходить за межі обговорення звіту Урядового уповноваженого. Але я коротко відкоментую. Питання... просто питання обговорення розміру судового збору – це питання окремої дискусії. Воно, можливо, заслуговує окремої дискусії, окремого круглого столу, але це не є предмет

сьогоднішнього заходу стосовно звернення до Європейського суду з прав людини.

Колеги, ну давайте ми будемо спільними зусиллями піднімати юридичну грамотність наших громадян і допомагати писати такі звернення до Європейського Суду з прав людини, які будуть відповідати Регламенту. Точно так само і в національних судах, і точно так само є в усіх країнах світу: якщо звернення до суду не відповідає встановленій законом формі, таке звернення підлягає...

_____ . А как узнать, оно отвечает или нет, если нет никакого решения с указанием недостатков?

У нас сейчас вот введено в дисциплинарную ответственность, если судья не указал мотивы отклонения от доводов.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ви згадували Павла Пушкаря.

_____ . А почему Европейский суд нам ничего не присылает?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Він є представник Ради Європи. От давайте він вам прокоментує, щоб все було зрозуміло.

ПУШКАР П.В. Я не працюю більше в секретаріаті Європейського суду з прав людини. Так, 15 років свого життя... більше 15 років, 15,5 років свого професійного життя, я витратив на те, що працював в Секретаріаті Європейського суду з прав людини.

_____ . І відписки давали. *(Шум у залі)* Немотивовані....

ПУШКАР П.В. І хочу пояснити позицію і практику Європейського суду з прав людини.

Є загальна практика. І, дійсно, ця практика це те, про що сказав Руслан Михайлович, що десь приблизно 90-95 відсотків заяв, які надходять до Європейського суду з прав людини, визнаються неприйнятними. Є дві основні причини. Це невідповідність формальним підставам звернення до Європейського суду з прав людини. Зокрема, є таке правило 47 Регламенту Європейського суду з прав людини і є невідповідність критеріям прийнятності, які зазначені в статтях 34 і 35 Європейської конвенції з прав людини. В кожному листі, який направлявся заявникам на підставі індивідуального звернення до Європейського суду з прав людини, є посилання на ці статті. На сайті Європейського суду з прав людини є інформація стосовно того, як можна звернутися до Європейського суду з прав людини, є відеоматеріали, є обґрунтовані детальні пояснення, як можна обґрунтувати і подати заяву до Європейського суду з прав людини навіть без юридичної допомоги. Українською мовою в тому числі. Відео матеріали теж є українською мовою в тому числі.

Тобто є досить велика частина заяв, які надходять до Європейського суду, і люди не можуть елементарно заповнити формуляр заяви. В деяких випадках забувають підписати формуляр заяви.

_____. А вы видели наши заявления, что вы так голословно говорите.

ПУШКАР П.В. Я зараз кажу про загальні підстави.

_____. Нельзя голословно обливать грязью людей.

ПУШКАР П.В. Я не поливаю нікого брудом, я пояснюю, з точки зору практики Європейського суду, яким чином відбувається процес розгляду.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я думаю, що ми закриваєм вже обговорення цього питання, переходимо до запитань. Є запитання до... Одне... Так, обмежуємся двома запитаннями.

Прошу вас.

РУДЕНКО Р. Руслан Руденко, екс-суддя. .... Я от уважно слухав ваш виступ, особливо в частині загальних заходів по рішенням Європейського суду. І ви якось так ..... і коректно обійшли те питання про відповідальність осіб посадових які призвели саме до цього рішення. У вас є на озброєнні Закон України "Про виконання рішення застосування практики Європейського суду", здається стаття 8, де вам в обов'язок поставлено саме це питання, повинні установити винність особи за відсутності кримінального проступку, чи правопорушень, в порядку цивільного судочинства стягнути ці кошти. Скажіть, будь ласка, скільки копійок ви стягнули, по рішенням Європейського суду, з винних осіб, чи встановлювали їх? Чи відомо вам про факти порушення кримінальних справ за вашим поданням, за зверненням громадян відносно посадових осіб, які призвели до цих рішень. Скільки коштів стягнуто з цих осіб? Ви хоч за маленький період ..... ви можете сказати?

..... . Дякую.

Дивіться, давайте з'ясуємо. Ви кажете, що ви суддя? Бувший суддя. *(Шум у залі)* Добре! Тобто ви, напевно, юрист.

..... . *(Не чути)*

..... . Якщо ми відкриємо закон, там не написано, що це функція урядового уповноваженого. Там вказано, що це функція ... дайте я закінчу, так? Це функція органу представництва. Органом представництва є Міністерство юстиції України, яке... Я виконую функції представництва в

Європейському Суді з прав людини, а питання регресу, те, про що ви кажете, це питання департаменту Міністерства юстиції і судової роботи. Це по-перше. *(Шум у залі)* Це по-перше! *(Шум у залі)* ... на міністерство...

Ви запитуєте в мене, скільки я стягнув. Не скільки, це – не моя функція. Це – по-перше.

Друге питання, а скільки взагалі стягнуто? Я знаю, що досить невеличка сума взагалі за всю історію..... *(Шум у залі)* А скажіть, скільки держав у світі в Раді Європи мають подібну систему регресу? *(Шум у залі)* Жодної!

_____. У на є рекомендації.....

_____. Жодної!

Давайте... Я запитував це питання. Дивіться, ситуація саме в цьому і полягає, що, як ви правильно сказали, що хтось, не прокуратура, а хтось інший, має встановити винність осіб. Як без прокуратури? Тобто питання щодо винності, хто винен і чи є тут елементи кримінального злочину, звісно, це питання прокуратури.

Я не хочу переводити ніяких стрілок, я просто кажу, що той елемент, як він виписаний зараз у законі, цей регрес, він не дуже працюючий механізм. Те, що стягнуто було, це було стягнуто по рішенню, по... яке було виконано проти... було рішення проти державної компанії, гроші сплачені з програми на виконання рішень Європейського суду, і ці гроші було стягнуто з компанії. Це, напевно, єдиний варіант, при якому цей регрес може спрацювати.

В інших варіантах, ну, дивіться, давайте я наведу приклад. Хтось когось в поліцейському відділку побив, наприклад, там, поліція когось побила. Особа, яка жертва, звернулася до...

_____. *(Не чути)*

_____ . Афанасьєв, будь-яка. Побили. Внутрішня інспекція сказала: "Ну, порушень немає". Прокуратура порушила кримінальну справу, закрила за відсутністю. Прокурор відкрив, сказав, що треба слідство продовжити. Потім знову закрила. Потім суд відкрив. Потім знову закрили. Особа іде до Європейського суду з прав людини, і Європейський суд з прав людини встановлює, що підстави казати про те, що були тортури. Так? Скажіть, в цій...

_____ . *(Не чути)*

_____ . В цій ситуації хто буде винний?

_____ . Я вам ще приклад приведу...

_____ . О!

(Загальна дискусія)

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ми зрозуміли проблематику. От дивіться. Я зараз прошу до слова Пушкаря Павла Валентиновича, оскільки час іде, а проблеми є спільні. Ви ще задасте запитання, я вам ще надам час для запитання.

Павло Валентинович, прошу вас до слова.

ПУШКАР П.В. Я хотів, напевно, зосередитись, більшість проблем про які ми говорили...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Якщо вийде, я попрошу вас...

ПУШКАР П.В. Дуже коротко.

ГОЛОВУЮЧИЙ. ...вкластися в регламент.

ПУШКАР П.В. Дуже коротко я спробую, можливо, навіть менше, ніж це передбачено регламентом. Я спробую поговорити про, можливо, ту модель, яка повинна існувати щодо координації зусиль щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини. Тобто... Ну, є певна проблема пов'язана саме, на мою думку, проблема синхронізації реформування системи і виконання рішень Європейського суду з прав людини, і з вимогами, напевно, стандартів Ради Європи. Як, власне, має відбуватися такого роду синхронізація.

У вас в матеріалах є такий документ як Брюсельська декларація 2015 року, і в ній зазначається, зокрема, що система взаємодії Комітету міністрів Ради Європи з державою побудована саме на, в тому числі вимогах цієї декларації, яка нагадує те, що держава, виконуючи рішення Європейського суду з прав людини, повинна дотримуватися остаточних рішень Європейського суду відповідно до статті 46 конвенції, а також обов'язку, ну, можна умовно це назвати, виділення необхідних ресурсів для виконання рішень Європейського суду.

Така взаємодія і синхронізація діяльності відбувається з точки зору Комітету міністрів Ради Європи, і, в принципі, секретаріату Ради Європи, саме Комітету міністрів Ради Європи, відбувається через офіс урядового уповноваженого з питань конвенції, який, як правило, в межах країн Ради Європи виконує основні чотири функції: це представляє інтереси держави в Страсбурзькому суді, веде моніторинг урядової діяльності щодо дотримання конвенції та прав людини всіма гілками влади, обіймається питаннями координації виконання рішень Європейського суду з прав людини та поширює інформацію та знання... і конвенцію... знання про конвенцію та практику суду.

Зараз якраз ... *(Шум у залі)* Ну, це одна з функцій, яка включає всі чотири, можна сказати, представляє державу у Комітеті міністрів. Вона загальна, можемо сказати.

Слід зазначити, що Рада Європи зараз на запит Міністерства юстиції, я думаю, про це треба зазначити, проводитиме оцінку відповідності законодавства щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини та застосування практики Європейського суду з прав людини вимогам стандартів Ради Європи.

Ну, на моє таке розуміння, ця експертиза має оцінити модель взаємодії координації вжиття заходів загального характеру, яка існує зараз, а також може надати правовий аналіз та приклади найкращих європейських практик взаємодії парламенту та офісів уповноважених з прав людини з метою повного та своєчасного виконання рішень Європейського суду з прав людини.

От у ході аналізу існуючого законодавства експерти Ради Європи також оцінюватимуть і правову регламентацію діяльності національних інститутів, що відповідають за виконання заходів загального індивідуального характеру, а також оцінюють інституційну спроможність діяльності цих інститутів, зокрема, щодо повного своєчасного звітування Комітету міністрів Ради Європи, збирання і передача інформації іншим органам влади. Координації зусиль щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини.

Ну, в принципі проблема координації зусиль, приклад такої проблеми, це рішення Іванова-Жорнера, про яке ми вже згадували неодноразово. І я дуже радий, що тут сьогодні присутній уповноважений. І ми можемо з ним обговорити ці питання в робочому порядку. Ми постійно обговорюємо ці питання в робочому порядку.

Але є питання, пов'язані із своєчасність збирання інформації, із змістом інформації, формою надання звітів Комітету міністрів Ради Європи, от, зокрема питання, пов'язані із збиранням інформації, необхідної для планів

дій і звітуванням Комітету міністрів Ради Європи, які дозволятимуть Комітету міністрів Ради Європи проаналізувати, щоб було саме вжито на основі рішень, яких заходів було вжити загального, індивідуального характеру на підставі рішень Європейського Суду.

Напевно, це те, що я хотів сказати стосовно експертизи так коротко в майбутньому. Тобто це та модель, якраз аналіз тієї можливої моделі, аналіз існуючого законодавства і можливої моделі, яку можна буде створити у взаємодії парламенту і урядового уповноваженого в галузі якраз виконання заходів загального характеру. Я зупинюсь на цьому. У мене ще трошки, можливо, буде декілька стейтментів невеличкого характеру.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дуже дякую за виступ. Враховуючи, що обговорення у нас, як ми бачимо, відбувається доволі-таки жвавим, я запропоную чуть-чуть, трошки змінити формат. І я хочу зараз надати слово виконуючому обов'язки секретаря Судової палати у цивільних справах Верховного Суду.

Тобто ми завершимо всі виступи. А потім вже перейдемо до повноцінного обговорення всіх питань. Щоб ми вже могли вийти на безпосередньо результати. Василь Іванович, по регламенту залишається 15 хвилин.

ГУМЕНЮК В.І. Дякую. Я постараюсь скоротити.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Якщо треба, ми вам добавимо.

ГУМЕНЮК В.І. Дякую, по-перше, за запрошення і за організацію такого заходу. То дуже важливо, особливо, коли проходить судова реформа і є можливість вплинути на ці процеси для того, щоб захищати права і інтереси наших громадян.

Ви знаєте, що судова влада старається і ви бачите, що ці старання не марні. Оскільки із тих рішень, які попали до Європейського суду, 65

відсотків не виконуються рішення наших судів національної системи судової, які не можуть бути виконанні державою або іншими органами. В результаті, так сказати, є претензії до уряду про можливість якимось чином вплинути на цю ситуацію.

Ви знаєте, що законодавча влада, вона регулює ті правовідносини на свій розсуд і вибір. Тобто законодавча влада приймає законодавчі акти на розсуд і вибір тих, які правовідносини вона хоче на сьогодні регулювати, або може, або негайно настали.

Судова влада по відношенню до законодавчої і виконавчої влади вимушена отриману справу розглянути і постановити рішення в залежності від того, є законодавство чи немає законодавства, чи є воно недолуге, чи є якесь інше. Тому беззаперечно дуже важливо, що є рішення Європейського суду. Якщо раніше в 90-ті роки ми шукали, 97-98-й рік, 98-99-й, шукали рішення проти інших країн, то зараз достатньо рішень проти України, які ми вимушені використовувати в своїй судовій практиці.

Можна говорити дуже багато щодо судової практики, але діло в тому, що ми знаходимося в перманентному процесі реформування судової влади з 92-го року. Тому дуже важливо, дуже важко добитися стабільності виконання захисту прав і інтересів громадян і щодо всього законодавства.

2008 рік, були проведенні парламентські слухання, коли приймався Закон про чорнобильців, приймався Закон про дітей війни. І на парламентських слуханнях ми говорили, шановні, іще допишіть в парламент одну стрічку, тому що у нас в судах 200 тисяч справ щодо захисту прав дітей війни, яким 30 відсотків від мінімальної заробітної плати повинні додати до пенсії. Напишіть, що це має вирішувати орган соціального захисту населення, і на цьому поставте крапку. Ні, не було внесено це питання, і 260 тисяч справ суди перемолотили. Ну, безперечно, воно пройшло, мабуть, що за років п'ять чи десять, беззаперечно, що до виконання рішень люди дожили, мабуть, що 50 відсотків. Можливо, цим зекономили. Але такі популярні, вірніше, такі популістичні заходи і закони, які приймалися раніше, мабуть,

що треба в даному випадку акцентувати на цьому увагу, оскільки вони призвели до того, що маса рішень національних судів не виконується саме з цього питання, і нам необхідні додаткові кошти.

Інше питання. Щодо судової системи. То я би хотів звернути вашу увагу на можливість реалізації питання в національному законодавстві. Дуже багато є питань. І добре, що внесені зміни до Конституції говорять, що з 2017-го, 2018-го і 2020-го року буде сторону представляти адвокат. Не в обиду всім тим, хто хоче представляти людину в судовому засіданні, а дуже важливо те, щоби справа в суд цивільний прийшла підготовлена, щоби суддя вирішував конфлікт, а не сидів і хотів з'ясувати, з якого ж питання громадянин звернувся до суду для того, щоб вирішити питання, якою галуззю права керуватися, щоби захистити його права і інтереси. Це дуже важливо.

Я думаю, що беззаперечно ми не можемо позбавити наших громадян особисто звертатися до будь-якої установи, в тому числі і до суду, але важливість і плинність процесу в даному випадку дуже важлива. Тому, беззаперечно, це має важливе значення, і громадяни, які ідуть до суду... Мабуть, що треба буде в законодавстві розробляти формуляр. Мабуть, що треба вирішувати питання з нашими процесуальними нормами, оскільки можливість процесуально уникнути розгляду справи, неявка сторони, не отримання повідомлення і таке інше, дає можливість затягувати недобросовісній стороні або недобросовісно використовувати свої процесуальні права і на що не може вплинути суд.

Знаєте, за радянських часів була норма в законі, де говорилося, якщо не з'явився в суд, суд без протоколу, до введення статті 185 з значком 3 суд без протоколу в судовому засіданні прямо постановою судді накладував штраф 30 рублів тоді. Ви знаєте, я тоді працював, це було дуже ефективно. І я тоді якось случайно, розглядаючи справу суду першої інстанції, була кандидат в народні депутати і не з'являлась на судові засідання, я теж оштрафував на 30 рублів. А тоді я мав можливість його потім скасувати, якщо давали підстави.

Вона була в цей час на зустрічі з виборцями. Безперечно, я поступив неправильно. Але у мене не було інформації. Але зате на слідуюче засідання прийшов депутат, приніс... вірніше, кандидат в депутати приніс довідку, що він був на засіданні. Я, порадившись на місці з народними засідателями, скасували цю Постанову про стягнення 30 рублів і розглянули справу. Розумієте?

Тобто такі ефективні процесуальні засоби мають бути в процесуальному законодавстві. Не задля того, щоб над людьми там якось познуватися, а задля того, щоб дисциплінувати народ. Хай вона не буде діяти, а вона буде в законі і будуть знати, що є справа в суді. Якщо справа твоя в суді, то ти повинен повідомити суд про те, що ти переїжджаєш на інше місце проживання. Ти повинен повідомити, що тобі треба або СМС-повідомлення, або що, тобто щоб в любий кінець тобі зразу прислали, тому що... це не наше питання. Суд не порушує прав людини, як би там не городили. Людина приходить в суд уже з порушеним правом, тільки відшуковує порушення цих прав в судовому засіданні. Інше питання, що є інквізиційний процес, як раніше називали, або інший процес, який дає можливість недобросовісному судді, можна так сказати, який теж не хоче слухати справу або не готовий слухати справу відкласти чи перекласти це вирішення питання.

Тому і такі питання це відносно тривалості провадження, я переходжу, якраз говориться... Але дуже важливо те, щоби була нормальна судова система, і вона не була в перманентному процесі перетворення. От зараз ми говоримо... Я не впевнений, я дуже радий, що проходить судова реформа в такий спосіб, що людям є чим, знаєте, відволіктися. Вони слухають, як судді допитують там, як... дивляться ці процеси, їх цікавить їхнє майно, цікавить їхнє все таке інше. Але чи це вирішує проблему нашу, проблему судівництва? Поки що не вирішує. Поки що не вирішує, тому що зараз 50 відсотків суддів не працює. А якщо не працює, то ми на сьогодні зменшимо звернення до суду до нашого. Вони є ці звернення, але вони лежать, нема

кому розглядати. І йде тривале .....провадження. Вони появляться через 3-4 роки і тоді Україна знову буде шукати причину. Але зараз, коли працює в апеляційних судах менше 39 відсотків, а в деяких судах, там, значить, це Дніпропетровський суд – 37 відсотків суддів. То, ви розумієте, що ситуація є такою. Якщо кримінальне судочинство і кримінальну справу можна перекинути в другий район, то цивільну не можна. І, дякуючи, ви знаєте, що мені сподобалось все-таки вирішення парламентом, я говорив там, на попередньому засіданні, у Чорногорії винесено було рішення відносно уряду Чорногорії і в два дні парламент вирішив питання по внесення змін і доповнень. У нас же, ми за півроку внесли зміни і доповнення, оскільки Конституцією було прийнято, що справи, значить, вирішуються без участі народних засідателів, тобто народних засідателів, забрали і не написали кого. І справи всі лягли, тому що їх не можна слухати. Ми звернулися, правда, в парламент за півроку вирішив це питання. Теж велике досягнення, я вам повинен сказати.

Було друге таке питання відносно Цивільно-процесуального кодексу, де стояло питання за нововиявленими обставинами, оскільки повторно не може приймати участь суддя. Також парламент, слава Богу, вирішив і це питання вже вирішено. Але, маючи такий роковий шанс, коли йдуть зміни до процесуального законодавства, то, я думаю, що треба нам об'єднати зусилля і задля того, щоб зменшити процесуальне навантаження на сторін. Тобто воно повинно бути... процес повинен бути простішим, але не зменшуючи гарантій захисту прав і інтересів громадян. Він повинен простішим, доступнішим і більш підготовленим.

Саме головне і безперечно я говорю, що я вітаю ті пропозиції, що адвокат має представляти сторону. Можливо, це важко, як говорять, не може людина звернутися, тому що і мито дороге ще, і адвоката найняти. Безперечно, ну, я думаю, що це тимчасові труднощі, оскільки не працює вся економіка, запрацює економіка, і люди будуть мати більші кошти, як захочуть, будуть судитися скільки завгодно.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ну, це питання безоплатної правової допомоги потрібно розвивати і працювати.

ГУМЕНЮК В.І. Значить, щодо... щодо... Можна говорити ще декілька таких прийомів, це, наприклад, щодо тривалості провадження. Це, коли сторона приходить на судові засідання, вона заявляє зустрічний позов. Це є можливість, але це вже відтягує розгляд справи. І суддя, завантаженість, він вже не призначає справу ні на наступний день, ні через п'ять днів, а призначає його через місяць, через два. Тому що у нього весь графік зайняти, оскільки навантаження на суддів йде в такий спосіб.

І не можна вимагати від судової системи зараз приймати ідеальних рішень, коли вони знаходяться в перманентному перетворенні, кожен здають як не екзамени, то якісь звернення, то приходять люди і говорять: "Ми – люди Майдану". Сідають на судові засідання і не дають можливості провести це судові засідання. Тому це теж впливає на тривалість проваджень.

Я вже сказав, що недобросовісність учасників процесу, затягування процесу теж впливає на такі процеси. Ну, і безперечно, що важливо, щоб мати реєстр судових рішень. Є у нас реєстр судових рішень, в ньому дуже важко знайти. Мабуть, що треба працювати над вдосконаленням для того, щоб, якщо сказав, висловились, висловлена позиція, і зараз говорять, що в принципі з новим законом у нас буде прецедентна практика, то для того, щоб оці прецеденти мати, треба мати доступ до тих рішень, які висловлюють, в яких висловлено прецедент. Для того, щоб їх підшукати, знайти.

Безперечно, що громадянину самому це дуже важко зробити. Але реалії такі, що зараз комп'ютером повинні користуватись і повинні, значить, враховувати.

Ну, і беззаперечно те, що які труднощі у вищих інстанціях. Це у всій судовій системі. Вона повинна бути прозора, компактна і зрозуміла. Поки ми

цього ще не досягли. Дай, Боже, щоб ми досягли цього. І спільно в гармонії з тим, що громадяни будуть виходити задоволені з судових засідань, як і сторона, яка виграла, як і сторона, яка програла, тоді ми досягнемо найвищого консенсусу.

Не буду затримувати вашої уваги. Якщо будуть ще питання, то можу відповісти. І в обговоренні висловлю ще дещо.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Василь Іванович, я вам неймовірно вдячний за те, що ви настільки філігранно вклались в регламент. Я, на жаль, не можу сказати, що я бачу представників Міністерства фінансів, у нас мали б бути Ткачук Олександр Леонідович і Іщенко Руслан Анатолійович. Але я так розумію, що їх немає.

_____. *(Не чути)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. А, є. Я вас не побачив, мене не проінформували.

Тоді в такому випадку, Руслан Анатолійович, я вас попрошу до слова, тому що питання виконання рішень Європейського суду з прав людини в частині фінансового забезпечення і особливо в контексті законопроекту, який розглядається 6600 про внесення змін, нас безумовно, що дуже хвилює. Яким чином ви це бачите, як ми будемо далі працювати по покращенню ситуації з виконанням рішення Європейського суду?

ІЩЕНКО Р.А. Це саме рішення Європейського суду?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Звичайно. Звичайно. У нас є комітетські слухання, що стосується... Ні, рішення Європейського суду з прав людини стосується покращення ситуації з виконанням рішень національних судів. Це є один з чітких елементів, в тому числі справа "Іванов проти України". Тому... І "Жовнір проти України".

Тому прошу. Слухаємо вас уважно.

ЩЕНКО Р.А. Потім ми розіб'ємо це запитання на дві відповіді, це буде стосовно Європейського суду дасть відповідь ..... Оксана Вікторівна, а стосовно рішень національних судів...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Тоді я... Регламент на вас двох один, а ви вже тоді розбивайте. Прошу.

Але прошу натиснути.

ЩЕНКО Р.А. Почнемо з Європейського суду чи з національних судів? З чого начать?

ГОЛОВУЮЧИЙ. З чого вам зручніше, з того починайте.

Прошу.

ЩЕНКО Р.А. Говорив урядовий уповноважений. Не хочу повторюватися...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Але один тільки мікрофон, бо буде фонити.

ЩЕНКО Р.А. В двох словах трішки повторюся. Що державою стосовно з питання невиконання або тривале невиконання рішень судів, національних судів, які стали підставою для звернення до Європейського суду з прав людини, саме боржниками, за якими є державний орган, державне підприємство, установа та організація або юридична особа організації, майна якої заборонено відповідно до законодавства, це стаття 2, це Закон про гарантії, встановлено, скажем так, можливість... обов'язок держави виконувати такі рішення судів.

Після набрання чинності цим законом з 1 січня 14-го року в державному бюджеті почалися передбачатися певні кошти в межах можливостей фінансової держави на реалізацію, скажемо так, цього закону. Але ж це коштів, зрозуміло, що вистачає. Тому Міністерству фінансів було запропоновано, починаючи в 2015 році, і потім затверджено це Законом про державний бюджет на 2015 рік, стаття 23, в 2016 це стаття 20 і в цьому році стаття 19 Закону про Державний бюджет. Порядок механізмів, реструктуризація цієї заборгованості, оскільки вона є досить великою заборгованістю за виконання за цими рішеннями судів національних.

Тому цю... Скажемо так, символічний сьогодні момент, що зараз якраз в Кабінеті Міністрів затверджується порядок щодо реалізації цієї статті 19 і саме сьогодні розглядається це питання і буде затверджено порядок. Я думаю, що механізм, скажемо так, стягнення цієї заборгованості, виконання цих рішень про стягнення коштів боржниками, за якими є особи, визначені в статті 2 Закону про гарантії держави щодо виконання судових рішень, буде вже виконуватись більш плідно, тому що раніше була можливість у громадян звертатись тільки до Державної казначейської служби особисто, а після прийняття змін до Закону про гарантії до виконавчої служби, яка передавала справи до казначейської і процедура затягувалась, своя черга була в казначействі, потім приходила черга від виконавчої служби дві черги, Закон про гарантії ..... установив ще черговість виконання між собою. І в Державній казначейській службі виникає, скажемо так, що три черги вже. Але ж потрібно не порушувати законодавство, це все виконувати. Оскільки рішень багато і коштів в державі не вистачає, я ж говорю, це механізм, який буде, можливо, затверджений урядом сьогодні дасть можливість виконувати рішення вже, пролонгувати їх виконання. Але це, скажемо так, буде альтернативний механізм щодо виконання таких рішень національних судів.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я зрозумів.

ЩЕНКО Р.А. Ну, це по ..... національних судів.

_____. В принципі...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ні, ні, давайте ми, до запитань ми перейдемо.

_____. Ні, так, розуміючи, що до Міністерства фінансів саме питання постає фінансів, я так думаю, що, на мою думку, мали бути присутні працівники Міністерства юстиції, які відповідають за цей блок, вони особисто по конкретних справах можуть розказати, де і що виконано.

Загально я можу сказати, що проблема в Україні зараз існує саме у виконанні рішень національних судів до звернень до Європейського суду. Зараз пішов вже потік звернень до Європейського суду. Але держава намагається передбачити кошти, щоб задовольнити всі ці рішення. І поки що це вдається, не повністю, але поки що це вдається. Рівень виконання саме рішень Європейського суду на сьогоднішній день є достатньо гарним, про що до цього казав Урядовий уповноважений з питань Європейського суду з прав людини.

Ще можу додати, що ситуація за останні роки значно покращилась. Взагалі-то зменшений борг по результатам і є тенденція до покращення у виконанні рішень. Я можу сказати, у мене зараз при собі є дані і Міністерства юстиції, яке по цій бюджетній програмі в минулому році виконало свій показник, що вони запланували, на 100 відсотків.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Назвіть, будь ласка.

_____. Саме мова йде про програму 3601170, якщо вам відомо. Це "Платежі на виконання рішень закордонних юрисдикційних органів". Саме планувалось 640 мільйонів, 648 мільйонів гривень на виконання рішень, з них 640,5 – саме на виконання рішень Європейського

суду. Фактично було заплачено 635,3 мільйони. І це склало рівень виконання рішень, запланованих на 2016 рік, 100 відсотків.

ГОЛОВУЮЧИЙ. А чи є у вас інформація, скільки осіб отримали?

_____. Міністерство юстиції.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Немає інформації, це в Міністерстві юстиції.

_____. Це саме звіт в Міністерстві юстиції про виконання рішень Європейського суду.

Ну, що можу додати. Що проблема саме є комплексною. Це не є лише проблема Міністерства фінансів, це вже наслідки, які треба вирішувати. Всі ми пам'ятаємо Україну, в якій, той стан, в якому зараз перебуває наша країна, економічний стан. І ми, на жаль, не можемо зразу фінансово вирішити всю цю проблему. Але треба підходити до цього комплексно. Треба законодавчо врегульовувати і треба поступово зменшувати заборгованість по нацсуддям.

У мене все. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. У мене одне тільки коротке запитання поки що до представників Міністерства фінансів. Скажіть, будь ласка, чому Міністерство фінансів не зніціювало в рамках перерозподілу, перевиконання бюджету цих 25 мільярдів, про які говорив, направлення бодай хоть якихось коштів на виконання державою рішень Європейського суду з прав людини...

_____. *(Не чути)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Добре, національного.

_____. Наскільки відомо на сьогоднішній день... А! Те саме по національному?

ЩЕНКО Р.А. Справа в тому, що...

З приводу, ми завжди піднімаємо це питання, але не завжди до нас дослуховуються, як, скажімо, відхиляється ця пропозиція, тому що є в державі багато інших проблем, в тому числі...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да. Наприклад, 2 мільярда на .....

ЩЕНКО Р.А. Ну, то єсть відмова. Але саме в цих змінах, що зараз запропоновані, що будуть затверджені, що мають бути прийняті Верховною Радою, в цих змінах єсть. У нас ведеться дві, ну, декілька програм з яких виділяються кошти на виконання рішень судів. В тому числі програма 3504030, це отримується програма, яка стосується, то єсть головним розпорядником, яке є Міністерство фінансів України, яка стосується саме відшкодування шкоди завдане органи дізнання, прокуратури, суду, на неї додатково передбачають 9,6 мільйонів гривень.

Стосовно...

_____. Скільки?

ЩЕНКО Р.А. 9,6.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я зрозумів. Добре. Дякую вам.

У нас була попередньо записані певні бажані щодо виступу в обговорені. Тому з точки зору пріоритету я спочатку їм надаватиму слово.

Суддя судової палати в кримінальних справах Верховного Суду України Пошва Богдан Миколайович. Бажаєте взяти слово?

ПОШВА Б.М. Звичайно.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Прошу.

ПОШВА Б.М. Дякую, Руслан Михайлович.

Шановні колеги! Шановні присутні! Я висловлю свою точку зору щодо тієї проблеми. Справді, проблема є дуже серйозна. І найважливіше, що, на моє переконання, українські суди мають достатню на сьогодні законодавчу базу, яка може вирішити ті питання захисту прав і свобод людини, які є предметом звернення до Європейського суду. Заперечити, звичайно, звернення до Європейського суду ніколи цього не буду говорити, і це право, і ним повинні скористатись. Але можливість зменшити до абсолютно іншого рівня, до вирішення найпростіших проблем, які, справді, сьогодні є, які найзначущі, найповторюваніші в практиці діяльності правоохоронних органів і судів це однозначно можна.

Питання іншого більш високого рівня захисту. Оце, мабуть, може в моїй уяві бути предметом, який може не охопити судова практика, національна судова практика.

Я з цього приводу не тільки говорю, а я і пишу при вирішенні конкретних справ. І от, наприклад, я можу відіслати бажаючих більш глибоше почитати до окремої думки в рішенні 5.455 КС-16 ви знайдете на сайті Верховного Суду, ви почитаете після рішення Європейського суду у справі "..... проти України", ми, справді, мали і були зобов'язані, і мали достатні законодавчі підстави вирішити питання дотримання статті 5-ї в тій справі щодо двох осіб, які, на моє глибоке переконання, є незаконно засуджені до довічного позбавлення волі. Однак, в силу, скажемо, різних поглядів, а я пишу, це позитивістських поглядів, значить, ми не могли б виконати тієї функції, тобто забезпечити рівень верховенства права. Справді, це є дуже серйозне питання, значить, встановлення національної судової практики, зокрема, касаційної. Це рівень професійності суддів. Оце є адекватність. Є

критерії, немає критеріїв. Те, що судам не буде вистачати, звичайно, треба звертатися до законодавців, вони повинні допомогти. Звісно це повинен ініціювати суд. І в моєму розумінні це є найвищий суд за досвідом інших верховних судів, де мені доводилось стажуватися саме як судді. І от саме проблема звернення до суду це, справді, є проблема. І вона новим законом, і новими процесуальними змінами в моїй уяві абсолютно не вирішена.

Значить, в чому полягає, я повертаю те, що говорив мій колега, до змагальності сторін. Так визначає класичний процес змагальність сторін. Тобто наскільки адвокат, захисник за своїм професійним рівнем здатний поставити проблему перед судом до її вирішення, значить, суд її повинен вирішити. Но, коли приходить адвокат і по інерції він за звичкою не розрізняючи питання предмету перегляду, який є, він стало каже, ви знаєте, скасуйте, направте. Ну, це не спосіб вирішення. І от, часто я запитую, гаразд, а що робити щодо особи, де справді ставиться законність судового рішення як такого, що воно справді може залишитись, в перспективі, що особа незаконно засуджена, а він нічого не говорить про запобіжний захід. Він не говорить про дотримання статті 5.

Тобто люди цього не знають. І я не в обіду. Я високо поважаю адвокатів і я просто вважаю, що це є частинка проблеми, де ми разом повинні досягати оцього рівня професійної майстерності. Зрозуміло, що я поставив людину в незручне становище. Людина шанована, має свій авторитет. Але, значить, рівень професійної постановки має, звичайно, бути.

І тут же я вважаю, що суди повинні також, це є частина нашої проблеми. Де, виконуючи функцію державного органу за статтею третьою Конституції, що все ж таки держава утверджує права і свободи і вона несе відповідальність перед особою за свою діяльність, значить, повинні самі ініціювати. Це сьогодні оця проблема, про яку говорили щодо отієї справи "Чанев проти України", що ж робити з тими законодавчими змінами, їх внесе хтось чи не внесе?

Вже сьогодні в Конституційному Суді є подання і воно розглядається Уповноваженого з прав людини. І я думаю, що Конституційний Суд ближчими днями винесе рішення з цієї проблематики. Якщо визнає ту частину 315-ї неконституційною. Але, враховуючи, ну, це тобто, що я говорю єдине про те, що національні суди при сьогоднішньому законодавстві, вони здатні на значно вищому рівні забезпечувати права і свободи. Це справді є внутрішня проблема і вона у нас повинна вирішитись.

Значить, оцей закон про виконання рішень і дотримання практики Європейського суду з прав людини, де його диференціювали окремо на статтю 13, на "Заходи загального характеру". Якщо ми поважаємо принцип верховенства права і практику Європейського суду, де дається цьому тлумачення, то я вважаю, що це є достатньо для того, щоб ми могли виправляти судові помилки.

Тому що найбільша суспільна проблема, це є виправлення судових помилок, через їх виправлення. І, справді, направлення судової практики правильно касаційної. Значить, ті помилки не будуть множитись, рішення суддів будуть мати цілковито європейський характер, і кожен почне відновлювати авторитет до суду.

Я вже не говорю про ті внутрішні вдосконалення, які повинні бути здійснені в організації суддів, відповідальності учасників процесу. Но це за це хтось має відповідати. Цю практику повинен хтось направити, з одного боку, а з іншого, її відслідковувати і за таке запитувати.

Значить, в принципі сьогодні Конституція вже вимагає диференціювати дисциплінарну практику і кримінальну відповідальність судді. Значить, хто це має вирішити? Звісно, та, мабуть, не Вища рада правосуддя, а це має вирішено бути судовим рішенням при касаційному перегляді.

І дуже велика проблема, це є питання довічників, які засуджені, осіб засуджені до довічного позбавлення волі. Значить, я цілковито розумію цю проблему, що великий процент осіб, справді, під великим сумнівом

законностей судових рішень перебувають саме в період відбуття оттієї міри покарання.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Особливо по старому протоколу.

ПОШВА Б.М. Да. Абсолютно. Тому я вважаю, Руслан Михайлович, що ми маємо на сьогодні через статтю 13, через тлумачення практики Європейського суду. І я вже взяв, шукав це у, значить, у перегляді в КПК, перегляді справ за новими обставинами, і на сьогодні в моїй уяві оцей пункт 5, який стосується інших обставин, які не були відомі суду, це очевидно, буде тією, що сьогодні тим виходом, який дасть змогу поставити питання про те, що, наприклад, суддя не знав практики Європейського суду в тій чи іншій справі щодо тлумачення статті 6 про право на захист щодо інших проблем, і відповідно він цього положення не застосував. Ну, візьміть 2011 рік, рішенням справи "Нечипорук і Йонкало проти України", та там і КПК 60-го року отримало колосальне тлумачення. Якщо дотримуватися цієї практики як цінності Європейського суду, то ми очевидно маємо спосіб тлумачення. Інше діло – чого суди не дотримуються. Так оце проблема, звичайно, кожного судді. Тому що системно на рівні держави, саме систематизація тієї практики і доведення безпосередньо до судді саме як процесуального, скажемо, можливого джерела, вона не вирішена. Тому що я не говорю, Міністерство юстиції, воно класифікує рішення за статтею 3, 5, 6 і так далі.

Тобто ми сьогодні повинні шукати це все у себе, значно спростити, стандартизувати і звернення до суду, і рішення. І тому я вважаю, що це буде найефективніший механізм виконання рішень Європейського суду і практики.

Звичайно, можна вдосконалювати і треба вдосконалювати. Але суди повинні відчувати і самі повинні адресувати парламенту там, де його допомога в якихось, за певних справді є потрібна.

Тому я думаю, що виходить і шлях подолання повинен бути надзвичайно коротким. Ми здатні в дуже короткий час, при професійних підходах, скажімо, стандартизувати практику. Без цього, ну, не буде нічого. Спасибі.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Я обіцяв надати слово представнику прокуратури. Так що, я думаю, всім буде дуже цікаво вас послухати.

_____. На жаль чи на щастя, я не представник прокуратури. Я лише представник Національної академії прокуратури. Дякую за, тим не менше, погонів у мене немає.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ні, в цьому нічого поганого нема. Так, слухаємо вас уважно.

_____. По-перше, дякую за можливість висловитися. По-друге, дуже радий, що створений такий підкомітет у Верховній Раді. Так само класно насправді, що місяць тому було створено відповідний підрозділ щодо контролю за виконанням рішень Європейського суду з прав людини у Генеральній прокуратурі України. Ну, і власне, Відділ дослідження проблем провадження практики Європейського суду з прав людини в прокурорську діяльність в Національній академії прокуратури також створено буквально в листопаді.

Тобто насправді ці всі речі відбуваються не так давно. Чому це важливо. Тому, що, от, пройшло скільки? Півроку нехай. За півроку, ну, я рахую практично з нового року. Тому що до нового року ми там щось розробляли, наші плани, що ми будемо робити, як ми будемо робити.

Через тренінги, які ми робили спільно з Радою Європи, за що їм велика подяка, чоловік 600 місцевих прокурорів і ще десь стільки ж прокурорів

регіональних, інших прокурорів пройшло через наші тренінги. Також лекції читали на запрошення Ради Європи, в тому числі і Іван Юрійович, присутній тут, представники секретаріату Урядового уповноваженого, за що їм також велика подяка. Ну, і ми.

Ми провели велику конференцію 22 квітня, де обговорили всі можливі проблеми виконання рішень ЄСПЛ з точки зору, ну, в першу чергу, прокурорських проблем. Ми з'їздили в Страсбург. Ми стали focal point так званим, я навіть не знаю, як це правильно перекласти на українську мову, в програмі "Help". Програма також фінансується Радою Європи.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Програма "Help", якщо хтось не знає англійської, це допомогти. Ні, ви спочатку затруднилися перекласти focal point.

_____ . А вони люблять такі аббревіатури.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Все гаразд.

_____ . Вони дуже люблять такі аббревіатури. Тим не менше, академія конкретна, Вероніка Плотнікова стала focal person цієї програми в Україні з точки зору освіти для прокурорів.

_____ . Останній Bastion.

_____ . Потім. Ми підготували посібник для прокурорів, як правильно взагалі, де шукати практику Європейського суду з прав людини. Ми дуже сподіваємось, що найближчим часом таки буде інтерфейс українською мовою, хоча для... Я просто розповідаю як воно є, тому що деякі люди дивуються чому ми не виконуємо рішення Європейського суду з прав людини. А я вам скажу, що відсотків 20 прокурорів, особливо з

місцевих прокуратур, не знали, що таке ..... і де взагалі шукати рішення Європейського суду.

_____. Не знали?!

ГОЛОВУЮЧИЙ. Може навпаки, 20 знали про його існування, в принципі.

_____. Ну, о'кей, це моя суб'єктивна думка. Все-таки... Да, ми все-таки...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Після того дізналися більше.

_____. Ну, безумовно, і доводиться це пояснювати. Про рівень знання англійської мови я не буду говорити. Французька мова по parle.

Тому ми зробили хоча б посібник, який би... Ми уже випустили цей посібник чи ще не надрукували, але вже принаймні він пройшов оці всі бюрократичні ..... і так далі. Посібник, який буде допомагати орієнтуватися в практиці Європейського суду з прав людини.

Ми уже почали роботу над теоретичним посібником, мануалом, настільною книгою, називайте як хочете, які рішення... на які рішення в першу чергу потрібно звертати прокурорам. Ми готуємо зараз розділ на сайті академії, де будемо вчасно повідомляти про ті чи інші рішення, які виносить Європейський суд з прав людини, і де вочевидь є елемент прокурорської діяльності, бездіяльності, знов-таки називайте як хочете, але це призвело в підсумку до порушення конвенції.

Зараз обговорюється також, не знаю, наскільки я взагалі можу про це говорити, але є певна систематизація персональних даних щодо тих прокурорів чиї дії чи чия бездіяльність в підсумку призвела до порушення конвенції, також ведеться. Знов-таки подяка секретаріату Урядового

уповноваженого. Що буде далі відбуватися з цією інформацією, ну, це вже Юрій Віталійович буде вирішувати. А в кінці-кінців академія станом на зараз, на мою думку, може вважатися суб'єктом здійснення заходів загального характеру з точки зору освітніх процесів для представників правоохоронних професій прокурорів. І в кінці-кінців ось я зараз тут. Тому на відміну від колег, деяких колег присутніх в цій залі, які виставили... запропонували універсальні рецепти як побороти все на світі простими рухами. Я думаю, що от за півроку було щось конкретно зроблено і ми не пропонуємо універсальних засобів, ми пропонуємо конкретні кроки, які ми уже робимо і сподіваємося в подальшому рухатися.

І ще хочу підкреслити теж з власного досвіду, не можна на цю всю проблематику дивитися з однієї сторони, не можна підходити до цієї проблеми, що завжди винна держава або, що держава завжди винна. Насправді, це не так. Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я от хотів би відмітити один момент важливий для всіх присутніх. Ми отак напівреплікою з Наталією Іванівною тут перекинулися, але, насправді, це питання є радше певною першопричиною для виникнення багатьох проблем і в тому числі кінцевому результаті певних звернень до Європейського суду з прав людини. Коли ми говоримо про судову реформу в країні і ті проблеми, які з нею пов'язані, ми, більшість вірніше, дуже часто концентрується там виключно на питаннях формування суду або питаннях процесуального законодавства.

Разом з тим, якщо ми подивимося яким чином в країнах, як ми там любимо називати, країнах сталої демократії чи розвиненої правової системи, які, там, для нас є, там, певними орієнтирами здобуття профільної, хтось називає юридичної, а хтось називає правничої освіти, виглядає абсолютно докорінно інакше, аніж у нас.

Старші люди пам'ятають, в радянські часи в Україні було лише чотири університети чи вищих навчальних закладів, які готували юристів. На

сьогоднішній день їхня кількість така, що я не до кінця впевнений, що міністерство... 137. Говорити про якість освіти за таких умов, звичайно, що, на жаль, не приходить. В результаті цього ми отримуємо велику кількість проблем, тобто там серед адвокатів, серед прокурорів, які не можуть належним чином захистити права особи, які не можуть належним чином подати позовної заяви, які не можуть належним чином обґрунтувати свій виступ у суді, ми отримуємо суддів, які не мають достатньої кваліфікації, інколи ми отримуємо прокурорів, які теж не знають багатьох тих речей, які необхідно на сьогоднішній день в юриспруденції без знання щонайменше хоча би англійської мови, звичайно про щось говорити є дуже складно.

І, на превеликий жаль, я можу сказати, як законодавець я не бачу поки що серйозного прогресу у нас в правничій освіті, тому що принаймні три професії у цій галузі – це суддя, прокурор і адвокат – це мали би бути люди, до яких мали би висуватися надзвичайно високі професійні вимоги, і в результаті цього, звичайно, що ми би могли бачити абсолютно іншу правозастосовну практику, а відтак і абсолютно докорінно інший рівень захисту прав людини в Україні.

Це був такий десь до певної міри мій крик душі, бо це, насправді, є дуже болюче питання, і воно, з одного боку, не має прямої кореляції, а насправді воно дуже сильно взаємопов'язано з питанням порушення прав людини і відповідно тими рішеннями Європейського суду з прав людини, яких теоретично могло би не бути.

У нас ще просився до виступу представник Української гельсінської спілки Мартиновська Анастасія Романівна. Якщо вона є присутня... Її немає. *(Шум у залі)* Є.

А, я вас перепрошую.

МАРТИНОВСЬКА А.Р. Так, просто, на жаль, у нас...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я без окулярів і трошки погано бачу... Перепрошую.

МАРТИНОВСЬКА А.Р. Нічого страшного. У нас просто трохи відбулися зміни. Мав бути інший представник.

Я хочу сказати, що наша організація, дійсно, дуже багато направляє скарг до Європейського суду з прав людини. Тому ми багато в чому співпрацюємо із секретаріатом Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини не лише письмово, коли ми спілкуємося через суд, але так само і напяму, коли це безпосередньо відбувається вже в межах нашої держави.

Так, існує велика кількість проблем, і ці проблеми постійно піднімаються в рішеннях Європейського суду з прав людини. Я не можу сказати, що нічого не відбувається в державі. Дійсно, ми можемо бачити за останні роки позитивну практику, яка є, але в будь-якому випадку дуже великий, на мій погляд, дуже велика проблема, це звичайно, те, що казала на самому початку, зацікавленість наших представників органів влади в тому, аби рішення Європейського суду виконувалися, я маю на увазі, саме загальні заходи. І, на жаль, дуже невелика частина питань, яка, дійсно, стає їм цікавою і якою вони починають займатися дуже плідно. Але здебільшого велика кількість питань відкладається на більш пізній час. І, я розумію, що об'єктивно, мабуть, держава не може виправити усі свої проблеми та усі свої недоліки одразу, на це потрібен час. Але як представник заявників у Європейському суді, які досить часто звертаються із типовими скаргами до нас, із типовими проблемами, я розумію, що цей час для кожної конкретної людини, він іде іноді навіть не на роки, місяці, а саме на дні та години, коли це зокрема, стосується, наприклад, 5 статті щодо права на свободу або щодо застосування тортур.

Тому, на мій погляд, дійсно, досить важливим є спілкування між представниками неурядових організацій, представниками юридичної спільноти, які представляють інтереси в Європейському суді, і, з іншого боку, влади. І як казав попередньо пан Віталій Вікторович, я, дійсно, була

дуже рада почути, що прокуратура починає такі непогані кроки, на мій погляд, з точки зору освіти в цьому питанні, тому що це є дуже важливим, і я сподіваюся, що якщо ці питання і бажання буде саме в осіб навчатися цьому, то велику кількість проблем можна буде вирішити навіть не на законодавчому рівні, а на рівні практики і застосування норми закону.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую вам.

У нас ще передбачався виступ в обговоренні Петрової Наталії Іванівни. Якщо ви вже виступили... *(Шум у залі)*

ПЕТРОВА Н.І. Руслан Михайлович, ви зачепили тему юридичної освіти. Хочу просто сказати, що це є абсолютно... зараз стає пріоритетним напрямом нашої діяльності. Ми впритул цим займаємося з Міністерством освіти і Міністерством юстиції. Нам вдалося залучити Міністерство юстиції, зацікавити, чому вони мали б брати роль в цьому. І зараз є кілька експертів, які готують напрям "Концепція реформування освіти". От ми хочемо... думаємо, що фіналізуємо її, вже восени вона піде до уряду на затвердження як національна програма.

Якщо парламенту це цікаво, і ви маєте ідеї, якимось чином як би ви це бачили, якби це було... стало таким обов'язковим до виконання документом, дуже будемо вдячні. І ідея наступна. Щоби всі випускники... ну тобто ми як вільна країна з ринковою економікою не можемо зараз заборонити чи скасувати чи звести до чотирьох університет... Тобто люди заплатили, діти вчаться, 137 видають дипломи. Якість цих дипломів сумнівна, скажемо так, багатьох з них, тому... Чому? Тому що бракує викладацьких кадрів досвідчених і решта, і решта. І тому планується, що відпаде... відбудеться натуральний відсів цих закладів. Яким чином?

Перше. Зараз професійні об'єднання юристів працюють над критеріями рейтингування юридичних шкіл, аби ті, хто готується вступати, розуміли, яка школа які знання дає, на якому вона місці. Це новела для України.

І друге. Працює група експертів, іноземних у тому числі, які готують дорожню карту: впровадження в Україні (2019-2020 рік) загального випускного національного іспиту. Коли випускники всіх цих шкіл – класичних і неklasичних – сядуть написати чотири іспити (по 4-6 годин кожен) по Цивільному праву, Цивільному, Кримінальному і там, можливо, я не знаю, ще якомусь. І за результатами цього загальнонаціонального типу ЗНО іспиту отримають диплом.

Тому це, насправді, виглядає так, як це зроблено в інших країнах. І якщо це вдасться, і ми будемо розраховувати на вашу допомогу у тому числі, тому діже дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Я хочу відмітити ще один момент, який... Оскільки ми власне зараз знаходимося в парламентських стінах, це є один з пунктів Рекомендації Місії Пета Кокса по реформуванню парламенту (пункт 1, пункт 2), так званий повний цикл публічної політики. На жаль, поки що парламент не може це імплементувати через внесення змін до Регламенту, але, Іван Юрійович, я от зараз, в першу чергу як би до вас звертаюся як до Урядового уповноваженого і буду окремо ще додатково звертатися до уряду в цілому, щоби ми, дійсно, були successful в повному контексті, і ми разом працювали, разом рухалися, ми повинні працювати в режимі тих стандартів, за рахунок яких і досягається успіх в інших європейських країнах. А ці стандарти досягаються за рахунок наступних речей. Це є складення policy agenda, тобто політичного порядку денного, яким чином повинна виглядати ситуація після того, як ми щось хочемо запровадити нове, коли от ми говоримо, особливо в контексті проблем загального характеру. Складення "зеленої книги проблем". Оскільки я знаю, що зараз працює окрема група в уряді, яка намагається запровадити ці правила, вони могли би з вами бути піонерами... Складення "зеленої книги проблем", тобто позначення тої проблематики, яка перед нами стоїть. В даному випадку це є перелік тих

заходів загального характеру, які повинна здійснити Україна. Це, безумовно, "біла книга рішень", де ми прописуємо, що ми конкретно повинні зробити, і це означає так само питання, як вирішення проблем на рівні законодавчого характеру, так і підзаконного. І тоді відповідно прийняття закону. В такому випадку у нас буде якісна комунікація з професійним експертним середовищем, з суспільством, з нашими громадянами. Тому що тоді буде зрозуміло, чим ми займаємося, що ми робимо, які проблеми перед нами стоять, які виклики перед нами стоять, і як і коли, в який спосіб ми збираємося це вирішити. Тому що проблем багато, вирішувати їх можна, але ми повинні ці всі речі систематизувати і скласти в зрозумілу для усіх дорожню карту.

У нас ще записувалися до виступу Точиловська Олена...

_____ . Віталій Власюк.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ні, Віталій Власюк? Ні, ви вже... Да, ви вже виступили.

Є вже доволі година пізня, нам же потрібно починати переходити до завершення нашого заходу.

_____ . Якщо можливо...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Да, прошу, прошу, пане Павло.

ПУШКАР П.В. Буквально декілька... Дякую. Два-три коментарі стосовно пріоритетів, я думаю, такі ідеї, які виникли в якійсь мірі спонтанно. Я вже зазначив про ту експертизу, яка буде проводитися, моделі взаємодії в тому числі парламенту і урядового уповноваженого стосовно виконання рішень Європейського суду з прав людини. Я думаю, що це теж один із пріоритетів, який може бути. Ми говорили сьогодні про список проблем, які

існують і знаходяться на виконанні в Європейському суді з прав людини. Тобто із загальної цієї кількості рішень, 1200 рішень, мені здається, пріоритетними, і можуть бути рішення, які знаходяться в так званому посиленому нагляді Комітету Міністрів Ради Європи з точки зору їх виконання. Цей список він в принципі не такий великий, десь приблизно 50 справ.

Третій пріоритет, напевно, це проблеми, пов'язані із цими прецедентними рішеннями, більш складна ситуація щодо заходів загального характеру, десь 150 пунктів проблем, по яких теж треба подивитися з точки зору заходів загального характеру, що треба зробити.

І, напевно, наостаннє це в сітлі в тому числі і 20-річчя ратифікації вступу конвенції в силу по відношенню до України, це підсилення інституційного діалогу між Європейським судом з прав людини і вищими судами, включаючи Верховний Суд і Конституційний Суд, з точки зору ратифікації протоколів 15-ї, 16-ї Європейської Конвенції з прав людини, які створюють механізм діалогу між Європейським судом, механізм звернення з клопотанням про надання консультативного висновку на підставі звернення Вищого Суду, що теж підсилить принцип субсидіарності, тобто можливість національних судових органів застосовувати Конвенцію на національному рівні. Це, напевно, так коротко.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Зараз я надаю слово... *(Шум у залі)*

ПУШКАР П.В. Європейський суд з прав людини. *(Шум у залі)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Зараз в порядку передання слова щодо підведення підсумків комітетських слухань, прошу до слова Івана Юрійовича.

ЛІЩИНА І.Ю. Дуже дякую. Я пройду по питаннях, які... з тих виступів, які були, що я запам'ятав, що я для себе відмітив.

По-перше, вплив секретаріату на працю Європейського суду з прав людини. Я дуже хотів би його мати, але його взагалі ніякого немає, абсолютно. Ну жодного впливу.

Нам закидають, що ми навіть листи від заявників якимось чином з пошти викидаємо. Ну я навіть не уявляю, як це робити.

Європейський суд з прав людини працює абсолютно незалежно. Це абсолютно незалежна структура. Юристів, які там працюють, вони набирають, власне, самою Радою Європи, і ніякого впливу держава на працю цього органу не має, що можете пересвідчитись рівнем успіху Аркадія Буценка, який виграв стільки справ в Європейському суді з прав людини.

260 тисяч справ по дітях війни. Жах. Тобто вони все ще доходять ці 200 справ на місяць, це, напевно, вони до нас доходять. Іванов. Це саме той приклад... 260 тисяч.

_____ . Це було звернень...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Всього.

_____ . ...в 2008 році. В 2008 році, да.

ЛІЩИНА І.Ю. Далі. Human Rights Act. До речі, Human Rights Act і наш Закон про виконання рішень, вони досить схожі. І Human Rights Act, там же головне було не те, що вони зазначали головні питання з порушеннями, а те, що вони надали своїм суддям можливість тлумачити і застосовувати практику Європейського суду з прав людини.

До речі, вони це зробили ширше ніж ми, бо ми зобов'язали свої суди використовувати, а вони не зобов'язали, вони тільки сказали, що суди можуть використовувати цю практику, коли будуть вважати, що вона підлягає застосуванню, і вони можуть застосовувати... не застосовувати, казати, що Європейський суд не правий в якихось ситуаціях.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Ну, не забуваємо, що це все ж таки країна прецедентного права.

ЛІЩИНА І.Ю. Я веду того, що сам по собі Human Rights Act, якщо навіть ми його тут застосуємо, він не вирішить всіх проблем. Тут скоріше питання навчання самих і суддів, і адвокатів, і прокурорів, з приводу застосування практики Європейського суду, ніж там якийсь додатковий закон. Ще раз нагадуємо, що є практика Європейського суду, і просимо її застосовувати.

До речі, я всіх запрошую ознайомитись із статтею в "Дзеркалі тижня" Аркадія Буценка, в якій він дуже глибоко висвітлює це питання застосування українськими судами практики Європейського суду з прав людини. Не завжди це, сам факт застосування призводить до якихось...

_____. *(Не чути)*

ЛІЩИНА І.Ю. Так.

(Загальна дискусія)

ЛІЩИНА І.Ю. Далі. Іванов, це такий дуже ярий такий приклад розбалансування системи, те, про що ми вже казали, що ситуація навіть насправді не стосується виконання чи невиконання судових рішень, а стосується відсутності в бюджеті коштів на програми, які встановлені в законі. Це, напевно, один із найбільших для нас викликів. Це третій крок трьохступеневої системи захисту, коли Рада Європи нам пропонує встановити механізм розрахунку витрат з державного бюджету по кожному закону, який ми приймаємо.

В рамках нашого секретаріату ми намагаємось це зробити і всі документи ми відповідно до нашого положення, ми переглядаємо всі

документи, проекти нормативно-правових актів, які готуються урядом, ну, в рамках виконавчої гілки влади. І ми в тих випадках, в яких ми вбачаємо, що не дуже зрозуміло, з яких джерел будуть використовувати кошти, ми не можемо казати, що це порушує конвенцію. Бо само пособі не порушуємо, ми вказуємо на те, що необхідно отримати відповідну інформацію від Міністерства фінансів, чи взагалі розраховані кошти на ті чи інші питання.

Але, в будь-якому разі це питання взаємодії і в тому числі і з Верховною Радою з питань нових законопроектів, що стосується, наприклад, соціальних витрат додаткових якихось.

І тому я дуже вдячний за те, що є такий у нас уже підкомітет і що, напевно, будуть приймати участь в роботі нашої МРГ по Іванових. Будете?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я сподіваюсь...

ЛІЩИНА І.Ю. І це буде для нас такий, в стадії по взагалі взаємодії гілок влади з цього приводу.

Далі. Далі-далі, до речі, дякую за те, що ви нагадали про справу Ковач, бо це була справа, яку я готував, коли працював в Європейському суді з прав людини.

Так, щодо співпраці. Ви знаєте, може, мені просто так якось повезло, що я тільки рік в цій посаді, але я якось поступово входжу у взаємодію щодо питань виконання рішень із усіма гілками влади, всіма головними акторами. Спершу це були суди, в яких вже давно працює програма в школі суддів щодо вивчення практики Європейського суду, потім була прокуратура, академія прокуратури. Я дуже вдячний, що вони почали працювати у цьому напрямку і зараз створили цей відділ. Ну, це просто "глоток свіжого воздуха". Ми сподіваємося, що якось ми почнемо вирішувати, наприклад, питання ефективного розслідування по справах по третій статті, де суд встановив порушення. "Я тоже в это не верю", але дуже хочеться сподіватися.

Ось... Взаємодія з Верховною Радою, ну, це взагалі для мене була така несподіванка... несподіванка приємна. Ми кілька разів про це розмовляли і їздили у Польщу, дивилися, як це працює. І тут в нас такий ....., що ми просто... Скільки раз ви мене ни пригласите, стільки раз я к вам приду и доложу по всем вопросам. То есть для меня... *(Шум у залі)*

Дальше, співпраця з КМРС. Мені здається, що з боку Павла, ну, не може бути дуже великих нарікань на нашу співпрацю. Ми робимо все, що від нас залежить. І нещодавно ми звернулися до КМРС з проектами законопроектів по ..... Ми отримали відповідні фідбеки, і ми будемо впроваджувати повністю ці пропозиції. І взагалі, ну, хочемо налагодити цю співпрацю на максимально високому рівні.

Ну, і книга, "біла книга", проблемні заходи, я розумію необхідність цього. Ми намагаємось створити велику таку таблицю, в якій ми будемо зазначати справу, що зроблено, які рішення КМРС, що необхідно зробити, які законопроекти, що розробляється і тоді інше. Але проблема в тому, що, ну, щоб ви розуміли, в нас в секретаріаті аж два відділи, один займається виконанням здебільшого заходів індивідуального характеру, бо, коли до нас заходить рішення по, там, 300-400 справ, що треба зв'язатись з кожним заявником, зв'язатись з відповідним... з виконавчою службою, все скоординувати, організувати, комусь щось не подобається. Ну, і, ну, тут дуже велика частина роботи. І відділ взаємодії з Комітетом міністрів Ради Європи, який займається в тому числі і перекладами. Ідея чому мені здається, що необхідно створювати в тому числі і цю велику МРГ по виконанню судових рішень, що воно надасть нам можливість утворити окремий підрозділ, який буде займатися заходами загального характеру і, який буде відповідний вести і таку таблицю, і взаємодіяти із Верховною Радою, з іншими органами з питань заходів загального характеру. Таблицю ми доробимо, ми її робимо. Але, ну, на круг 10 человек занимаются всем.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Аж 10?

ЛЩИНА І.Ю. Да. А из них двое переводчики. Так, нет, это аж 10, это включая индивидуального характера. Вот.

Поэтому ось ця конференція, ну, надважлива і для питань виконання взагалі. А! Питання чому, там, хтось є когось помічником. Ніхто нікого помічником не є, але рішення Європейського суду з прав людини стосується держави. Не органів виконавчої влади, не законодавчої, не судової, не Генеральної прокуратури, воно стосується держави. Тому вся держава разом має займатись виконанням рішень і думати, як це робити, а не вирішувати, хто є кого там помічником чи хто головніший. Ось, дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Іван Юрійович. Дякую за доповідь, дякую, що прийшли. Дякую за те, що ви висловлюєте готовність постійно приходити. Я хочу сказати, що в контексті сьогоденного швидкоплинного часу ви не лишень один рік, ви аж один рік на посаді. Зараз життя є дуже динамічне. Це просто у нас деколи люди так швидко змінюються на посадах, що навіть не встигаєш не то, що обличчя, навіть ім'я запам'ятати.

Я хочу сказати. Перш за все, я хочу подякувати всім, хто прийшли. Насправді, комітетські слухання, вони по рівню і статусу є там дещо там нижчі від парламентських слухань. Але я хочу повідомити, що сьогоднішня наша робота по її інтенсивності, по інформативності може ще, як то кажуть, дати фору деяким парламентським слуханням і по рівню професійності.

Можливо, не всім вдалось висловитись. Але, насправді, проблематика, яку ми піднімаємо, вона є настільки глибока і серйозна, що я переконаний, що ми будемо, я буду зі своєї сторони ініціювати круглі столи, іншого роду заходи і на базі нашого комітету, і спільно з урядом, спільно з іншими структурами, які задіяні в цьому процесі. Тому що я бачу надзвичайно великий потенціал. І тільки разом, спільними зусиллями ми дійсно зможемо змінити цю ситуацію. А те, що ми можемо її змінити, я є абсолютно повністю переконаний.

Що стосується конкретних, конкретних речей. Я коротко пройдуся по тих проблематиках, які піднімалися. Вони, на жаль, це не весь вичерпний перелік. Але, звичайно, що і часу теж об'єктивно є не так багато для того, щоб осягнути всі ті проблеми, які у нас є, пов'язані з виконанням рішень Європейського суду з прав людини і конвенцій в цілому.

Стосовно вже неодноразово згадуваної справи "Іванов проти України". Це, ну, насправді, є велика ганьба. Тому що ситуація з виконаннями рішень судових і в принципі інших виконавчих документів, ну, щиро кажучи, я не знаю, в якій країні європейській ситуація гірша, аніж в Україні.

Я це знав ще і як юрист-практик, тепер вже знаю як народний депутат, як член профільного комітету і так само як людина, яка займалась дуже інтенсивно реформою виконавчого провадження. Тут окрема є у нас, насправді, сумна трошки, як на мене, історія. Ще рік тому назад парламент проголосував відповідний пакет законів стосовно реформи виконавчого провадження. Але, на превеликий жаль, реальної реалізації в цьому напрямку є дуже мало. Тобто інститут приватних виконавців, він ще до цього часу так і не запрацював. Певні незначні реформи в державній виконавчій службі пов'язані з підвищенням їхньої інституційної спроможності і з ..... відбувається. От цього є надзвичайно критично мало, і ми далі на сьогоднішній день маємо на рівні 3-4 відсотків реальний рівень виконання судових рішень. Це рівень статистичної похибки. Тобто фактично ми на сьогоднішній день можемо констатувати, що судові рішення в Україні не виконуються взагалі. Тому що те, що виконується, це є надзвичайно критично мало, це є ніщо. І тут ми з вами, Іван Юрійович, повинні дуже інтенсивно працювати, а працювати так само з Міністерством юстиції, тому що, якщо ми не вирішимо цієї справи, як вже сьогодні згадувалося представником Ради Європи паном Павлом Пушкарем, немає сенсу працювати над судовою реформою, якщо ми не розуміємо, в який спосіб ми можемо забезпечити далі виконання судових рішень.

Судове рішення, яке не має перспективи бути виконаним, позбавлено будь-якого сенсу. Тут є відповідні рішення Європейського суду з прав людини, які стосуються не тільки України, "..... проти Греції", "..... проти Італії", тобто що в контексті статті 6 право на справедливий суд є ілюзорним, якщо держава не в стані забезпечити виконання судового рішення. Ми тут повинні працювати і в тому числі разом, спільно з працівниками Міністерства фінансів, з усім урядом, теж передбачувати конкретні реальні суми на виконання тих виплат, які повинні бути виплачені, а не, там, фінансувати Державне управління справами, якому пропонується додатково 2 мільярди гривень виділити, інші, інші, ..., ті речі, які, насправді, ну, на мою точку зору, абсолютно не є пріоритетними станом на сьогоднішній день.

Щодо тривалості судового розгляду, про який вже на сьогоднішній день згадувалось, це проблема. Насправді теж є система, яка залежить з одного боку від суддів, з іншого боку так само і від адвокатів, і від прокурорів. Тому що, якщо іде систематичне нез'явлення в судових засіданнях. Ми повинні розуміти, що якщо правник, адвокат надає правову допомогу, але він намагається затягнути справу клопотанням про відкладення справи і так далі, і тому, подібне, в кінцевому результаті страждаємо ми всі, страждає держава в тому числі. Тому що, тим довше справи тривають, тим в кінцевому результаті ми маємо гірші показники.

Стосовно справи по Волкову я можу сказати як представник комітету, який готував постанову Верховної Ради про поновлення пана Волкова суддею Верховного суду. Буквально це один з перших елементів, які ми робили в нашому комітеті. На превеликий жаль, тоді не ви були Урядовим уповноваженим, я навіть не знаю, чесно кажучи, хто був перед вами, я не знаю, хто був перед паном Іваном Ліщиною Урядовим уповноваженим.

І це, да, я ж чому кажу. Ви не лише, ви аж один рік працюєте на цій посаді. І ми повинні розуміти, що, ну, це до певної міри жарт. Але, з іншого боку, в рамках тієї динаміки ми не маємо часу. Ми мусимо інтенсивно

працювати в рамках того невеликого часу, який у нас є і намагатись вирішувати ті задачі. Тому що в кінцевому результаті нам потім прийдеться відповідати перед нашими громадянами, що ж ми робили на наших посадах.

Стосовно законопроекту, який би мав вирішити проблему свободи зібрань, це 3587 і 3587-1, я вам скажу мою позицію. Оскільки я готував проект висновку щодо конституційності даних законопроектів. На мою точку зору, ці законопроекти є неконституційними. Більше того, вони абсолютно, жодним чином не вирішують тієї проблеми, яку перед нами поставили в рамках рішень Європейського суду з прав людини, коротко я поясню чому.

Режим регламентації що в одному, що в другому, один з них просто повністю катастрофічний. Але навіть в іншому, в якому є співавторами деякі мої колеги по комітету визначають, настільки серйозний рівень зарегульованості з мирних зібрань, які абсолютно жодним чином, на мою точку зору, не відповідає духу Європейської конвенції з прав людини. Тому що якщо ми подивимося і на позицію Ради Європи, і на позицію рішень Європейського суду з прав людини не лише щодо України, то основна функція державного регулювання щодо мирних зібрань вона повинна полягати в забезпеченні безпеки громадян, які збираються для того, щоби реалізувати своє конституційне право. Встановлення регламентних процедур не повинно бути перешкодою для проведення мирних зібрань, а воно може бути такою перешкодою лише в одному-єдиному випадку, якщо є серйозні аргументовані підстави побоюватися, що проведення такого заходу може становити загрозу для громадян, які приймають участь у таких заходах або навколишніх.

Цей запропонований законопроект цих проблем не вирішує, тому нам потрібно працювати над іншим текстом, над іншим законопроектом, тому що ці запропоновані законопроекти проблеми не вирішують.

Стосовно страйків. Це був перший законопроект, який за всю мою каденцію було оголошено з парламентської трибуни, що це є... офіційно це була перша урядова ініціатива на вирішення заходів загального характеру.

Уряд в даному випадку, однозначно, повинен бути провідником цих змін, тому що він має ті ресурси, яких парламент не має і жодна країна світу... в жодній країні світу парламент не є основним ініціатором законодавчих змін. В основному це є, власне, функція уряду, тому що він має ті ресурси по аналітиці, по підготовці тих змін, які потрібно приймати і не тільки лише, що стосується, безумовно, рішень Європейського суду з прав людини і заходів загального характеру.

Стосовно пенітенціарної служби. Не відкрию ні для кого секрет, катастрофа. Катастрофа. Це, однозначно, є та проблема, яка не зможе бути вирішена, якщо говорити про всі проблеми в швидкому... швидкій перспективі, але ми повинні вибудувати тут разом спільними силами ту дорожню карту і показати ті питання, які ми зможемо вирішити за рік, за три, за п'ять, за десять. Тому що, якщо говорити про стан самих тих приміщень, слідчих ізоляторів, безпосередньо місць позбавлень волі, звичайно, що це є проблеми, які потребують дуже серйозного фінансування і в дуже швидкій перспективі вони вирішені не можуть. Але стан утримання, відношення до ув'язнених, питання поваги до людської гідності, яке повинно залишатися до осіб, які знаходяться під вартою або які ув'язнені, це є ті речі, над якими ми можемо швидше працювати. Тому що, безумовно, що місця позбавлення волі, я вже не говорю про слідчі ізолятори, це не повинні бути місця, де людину катують, де людину ламають, а це повинні бути місця, якщо ми говоримо про місця позбавлення волі, де ми через розумні позбавлення певних благ людини в кінцевому результаті повинні отримувати якогось кращого члена суспільства, ніж того, в якому стані він потрапляв в місця позбавлення волі.

На цьому я дозволю собі підводити ризику. Ми висунули ті речі зі сторони уповноваженого, Урядового уповноваженого та представника Ради Європи, які ми...

ПУШКАР П.В. Ми готові підтримати ініціативи в цілому і ..... ще раз підтвердити. Я можу сказати, якщо є необхідність...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я тоді буквально два слова, Павло Валентинович, вас попрошу, і будемо вже завершувати.

ПУШКАР П.В. Насправді спектр проблем дуже великий, дійсно. І я ще раз хочу подякувати за можливість взяти участь у цьому заході. Зі сторони Генерального директорату прав людини і верховенства права ви можете як підкомітет очікувати на нашу технічну, аналітичну і іншу підтримку, з точки зору того, які заходи загального характеру необхідно зробити, необхідно вжити. Ми знову ж таки готові співпрацювати з урядовим уповноваженим з цієї точки зору і надавати всю негативну... всю наявну... *(шум у залі)* наявну інформацію стосовно негативних практик, які існують в інших країнах, що не працює, що не працює в інших країнах для того, щоб можна було порівняти, і що працює в інших країн. І на цій підставі, я думаю, можна буде створити ту модель взаємодії, як на підставі негативної практики, так і на підставі позитивної практики, як цей процес має відбуватися. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Василь Іванович, кілька слів скажете? Якщо бажаєте, звичайно.

_____ . Да, да. Дякую.

Ви знаєте, що, беззаперечно, що дуже важливий сьогодні день, дуже важлива проблема піднята, і я хотів лише додати, оскільки не мав можливості в рамках того часу, що в принципі Верховний Суд старається зусиллями своїми, і ми дуже багато документів Європейської комісії і Європейський суд розміщуємо на сайті Верховного Суду, стараємося наповнити сайт Верховного Суду для того, щоби громадяни мали доступ і читали ці документи українською мовою, співпрацюємо, дещо самі

перекладаємо, де просимо людей, перекладаємо, беремо з сайтів інших держав, із ....., із Європейського суду зразу ж інформацію, яка... нова інформація, прайси, листи перекладаємо і зразу розміщаємо у нас. Інформуємо суддів.

Крім того, з Богданом Миколайовичем ми є експертами, вже 5 років їздимо до адвокатів і до суддів, і тему викладання... в мене тема: "Написання рішення національними судами на підставі рішень Європейського суду", де розмістити, як послатися, як вибрати правову позицію, як це все зробити.

Крім того, я от навіть Павлу передав, і можете всі використати рішення 68цс 15. Це рішення двох палат, якому ми зробили посилання, підібрали позицію, зібрали посилання як треба робити це. Тобто у рішенні двох палат – господарських і цивільних – застосування строків позовної давності, пославшись на "ЮКОС проти Росії" та "..... проти Сполучені Королівства" . Там 540... 570 пункт "ЮКОС проти Росії", я пам'ятаю, бо готував це рішення.

Тому стараємося робити так. але я не можу сказати, що це панацея. Безперечно, що стараємося, доводимо до суддів як першої, так і іншої інстанції.

Ви знаєте, нещодавно, два роки тому назад, було Мірошниченком, який був членом Вищої ради юстиції, не знаю, зараз він є чи нема. Раніше він був членом Вищої ради юстиції, він ... зараз Вищої ради правосуддя, проаналізував застосування рішень Європейського суду судами України і сказав 1600 знайшов таких рішень у системі. Із тих 1600 він не набрав сотню, де було правильне посилання. Тобто мало знати рішення Європейського суду, а важливо його вміти застосовувати, тобто чи може воно бути застосоване, чи може бути прийнятним чи не може.

Закон 2006 року з 2006 року діє, який дає право судді послатися на рішення Європейського суду як на джерело права. Розумієте, в принципі, ментальність міняється в нас, ви самі знаєте, а ментальність українська, вона

єсть ментальність українська, від суспільства суддів відділити неможливо, вони такі, як... *(Шум у залі)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. Василь Іванович, в нас гарна ментальність. В нас гарна ментальність.

_____. В нас прекрасна ментальність. В нас прекрасна, але є... *(Шум у залі)*

ГОЛОВУЮЧИЙ. ...гарна ментальність... *(Сміх у залі)*

_____. Да!

Я маю на увазі, що судді – це не є якісь виключення у суспільстві, вони є самим суспільством. *(Шум у залі)* Так-так, продукт суспільства. Тому, шановні, маємо те, що маємо, як колись казав наш перший Президент... ну, не перший, бо Грушевський був перший.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Новітньої України...

_____. Новітньої України, да.

Добре, дякую. І бажаю співпраці, і думаю, що ми завжди докладемо всіх зусиль для того, щоби вирішувати ці питання загальним загалом. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую вам, Василь Іванович.

Я от хочу відмітити, насправді, я був приємно вражений... Ну, як, не те, що вражений, мені приємно було прочитати, наприклад, Постанову Верховного Суду України від 20 квітня 2017 року, де Верховний Суд насправді відновив справедливість, де вищий господарський, точно, помилково скасував був рішення, направив на новий розгляд і де було застосовано принцип "рес юдіката", і от я вам зачитаю в кінці, що

неправильно Вищий господарський використав свої повноваження не на виправлення фундаментального порушення, яке допустили суди, а лише для спрямування справи на новий розгляд без вказівки щодо незаконності судових рішень по суті.

Я, до речі, посилаючись на оце от рішення Верховного Суду, намагався відстояти певні свої поправки до процесуальних кодексів, щоби справи не ходили вверх-вниз. *(Шум у залі)* Ні-ні, це стосувалося справи господарської, це господарські суди щодо справ про банкрутство. Але рішення, насправді, є цікаве, до певної міри прецедентне. Рекомендую прочитати. Рішення, дійсно, дуже хороше, дуже якісне. *(Шум у залі)*

Номер я вам зараз можу сказати. Це є номер справи 5, можете записати, 5 – 213КЗ 15.

І на завершення, Іван Юрійович, ми... Ми насправді мусимо вже звільняти кабінет, тому я перепрошую. Я останню фразу, яку хочу сказати. Іван Юрійович, ми всі, і я як представник парламенту, і Рада Європи вже це висловила, і судова влада, ми ваші союзники, але ми і будемо вашими контролерами, я зі сторони парламентського контролю сто відсотків. Ми вам будемо допомагати. Але якщо будемо бачити ваші недопрацювання, не ображайтеся, будемо так само і критикувати.

Дякую наразі всім. До наступних зустрічей, вони будуть.